№ 33 ՈՒՐԲԱԹ, 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . . 10 ռուբ.
Կէս տարին . . . . 6 ռուբ.
Ամսական . . . . 1 ռուբ.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ՀԱՄԱՐ
Տարեկան . . . . 12 ռուբ.
Կէս տարին . . . . 7 ռուբ.

Բաժանորդագրութիւնը ընդունւում է իւրաքանչիւր ամսի սկզբից, և պիտի վերջանայ անպատճառ յետագայ որևէ ամսի վերջին.
Փետրուարի մէկից մինչև տարւայ վերջը արժէ 10 ռուբլի.
ԱԶԱՏ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐ. և ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹ. ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ
Հասցէ փոխելու համար պէտք է ուղարկել 20 ԿՈՊԷԿ (կարելի է և դրոշմանիշերով) և հին հասցէն, առանց որի դիմումները կը մնան ԱՆՀԵՏԵՒԱՆՔ.

ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ 1916 ՈՒԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՀՈՐԻԶՈՆ

ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

ՈՒՐԲԱԹ, 12 ՓԵՏՐՈՒԱՐԻ № 33

ԱՌԱՆՁԻՆ №-Ը ԱՄԷՆ ՏԵՂ 6 ԿՈՊ.

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ ԵՆ ԱՄԷՆ ԼԵԶՈՒՈՎ.—1-ին երեսի վրայ տող (պետիտ) 10 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 20 կոպ., 4-րդ երես 5 կոպ., Կովկասից դուրս՝ 10 կոպ.

ԱԶԱՏ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՉԵՆ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ

Խմբագրութիւնը բաց է 9—3 ժամ., գրասենեակը 9—3 ժ. ցերեկ. և 6—8 ժ. երեկ.

ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒԹԻՒՆԸ ԽՄԲԱԳՐԻ ՄՕՏ ժ. 2-ից մինչ 3-ը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція Газеты „Оризонъ". Сололакская ул., № 6, кв. 1, Телеф. № 15—57. կամ Tiflis (Russie, Caucase), Redaction „Horizon".

ՕՐՈՒԱՅ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՆՑՔԵՐԸ

Ռուսաց արեւմտեան ճակատում փոփոխութիւններ չկան։ Կովկասեան ճակատում ռուսները շարունակում են հետապնդել թիւրքերին։

Էրզրումի անկումից յետոյ թիւրքական բանակի մէջ լքում է ընկել և դիսցիպլինայի բացակայութեան նշաններ են երեւում։

Պոլսում Էրզրումի և միւս քաղաքների կորուստը մեծ գայթակղութիւն է յարուցել երիտասարդ թիւրքերի կոմիտէի դէմ։

Աւստրօ-գերմանացիները Պոլսում միջոցներ են ձեռք առնում, որ թիւրքերը սեպարատ հաշտութիւն չկնքեն։

Ֆրանսիական ճակատում գերմանացիները եռանդուն գործողութիւնների են դիմել, առանձնապէս Վերդէնի բերդի շրջանում։

ՄԵՐ ԱԶԳ. ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ 1915 Թ.

IV

Մեր նախորդ յօդուածներում կանգ առանք գաղթականական հաստատութիւնների և կազմակերպութիւնների գործունէութեան վրայ։ Հասկանալի է ըստ ինքեան, որ 1915-ի նման մի աղէտաւոր, աղէտաբեր տարում հայ կուլտուրական կեանքը չէր կարող իր սովորական ուղիով և տեմպով առաջ ընթանալ։ Թէպէտ, ինչպէս տեսաւ ընթերցողը, եղակի դաժան պայմաններում իսկ հայի կուլտուրական ոգին չմեռաւ, գաղթականական մարմինները չմոռացան, որոշ չափով, մտածել նաև կրթական-դպրոցական կարիքների մասին։

Մեր հասարակական-կուլտուրական միւս ընկերութիւնները այս կամ այն չափով սահմանափակեցին իրենց գործունէութիւնը, մի քանիսը մինչև իսկ գործունէութեան նշաններ ցոյց չտուին։

Կովկաս. Բարեգործ. Ընկերութիւնը, բացի այն, որ գաղթ. գործում իր մասնակցութիւնն ունեցաւ, նա շարունակեց, նախկին տարիների նման, իր կրթական միսիան, մնալով առաջինն և ամենախոշորը մեր կուլտուրական ընկերութիւնների թւում։ Նա շարունակեց իր նպաստներով պահպանել մի քանի տասնեակ դպրոցներ—գլխաւորապէս խաւար և յետամնաց տեղերում. շարունակեց իր գոյութիւնն և աւելի ծաղկեց նրա գրադարան-ընթերցարանը, աշակերտական ճաշարանը, Եուդոքեան պատսպարանը և միւս հանրօգուտ ձեռնարկները։

Հայ Գրողների Կովկ. ընկերութիւնը, որ վերջին տարիներս ծնունդ առաւ և կարճ ժամանակի ընթացքում մի վերին աստիճանի համակրելի, ազգօգուտ գործունէութիւն ծաւալեց ու հասարակութեան ջերմ համակրանքին արժանացաւ ու կոչւած է դառնալ կենտրոնը մեր գրական-շրջանների,—անցած 1915 թւականին, դժբախտաբար, գործունէութեան ապացոյցներ չտուեց։ Անցած տարիների մեր տեսութիւնների մէջ ջերմագին ողջունել ու վեր ենք հանել նրա գործունէութիւնը, նոյնն անելու, դժբախտաբար առիթը չէ ներկայանում մեզ այս անգամ։ Անշուշտ, մեզ քաջ յայտնի են մի շարք պատճառներ այդ դրութեան. անտարակոյս, համազգային աղէտաբեր ամիսներին չէին կարող հայ գրականութեան շուրջը հաւաքած մարդիկ խաղաղ և անդորր օրերի նման գեղարւեստին միայն սպասաւորել—բայց և այնպէս, կարծում ենք, որոշ չափով գոնէ կարելի էր և պէտք էր անել։ Կարելի էր գոնէ մի քանի երեկոյթներ և դասախօսութիւններ կազմակերպել, մեր՝ առանց այն էլ սև ու սգաւոր իրականութեանը փոքր ինչ սփոփանքի խօսքեր ասել, լաւագոյն պաշտպանի յոյսեր ներշնչել ու թոյլ չտալ, որ աւերիչ յուսահատութիւնը շարունակի իր կործանարար ընթացքը։ Այս յանձնարարն նոյն ընկերութեան նախաձեռնութեամբ Թիֆլիսում կազմակերպած՝ Բրիւսովի դասախօսութիւնը փառաւոր ապացոյց է այդ բանի. առ ժամանակս գոնէ զգացնել կենդանարար թարմութիւնը, ցնցեցին որոշ շրջաններ, յուզեցին մտքեր։ Ցաւանք և սպասենք, որ ներկայ թւականին եռանդուն աշխատանք թափեն Հայ Գրողների ընկերութեան կողմից՝ յիշած ուղղութեամբ։

Անցած 1915 թւականին հիմնեց և սկսեց իր համակրելի գործունէութիւնը Բաքւի Հայ Գրասէրների ընկերութիւնը, որ նոյնպիսի նպատակ ունի, ինչ որ Հայ Գրողների Կովկաս. ընկերութիւնը։ Այդ ընկերութեան նախաձեռնութեամբ Կովկաս հրաւիրւեց և առաջին անգամ Բաքւում դասախօսեց յայտնի ռուս բանաստեղծ Բրիւսովը Հայ բանաստեղծութեան մասին։ Սրտանց ողջունելի է այդ ընկերութեան երեւան գալը Բաքւի իրականութեան մէջ։

Ազգագրական ընկերութիւնը շարունակեց իր գործունէութիւնը։ Մի նորութիւն, որ նկատեց այդ ընկ. անցած տարւայ գործունէութեան մէջ, այն է, որ այդ ընկերութեան միջոցով նա երևան եկաւ հայի գիտութեան, կուլտուրայի ծառայի և հետաքրքիր ոգին։ Գաղթականական անհուն թշւառութեան մէջ անգամ նիւթական պէտքերին գոհացում տալու հետ միասին՝ չմոռանանք հոգեկան պահանջները։ Այդ ընկերութեան նախաձեռնութեամբ կազմակերպւեցին մի շարք ազգագրական արշաւախմբեր, որոնց անդամները շրջելով գաղթականական զանազան հաւաքներում՝ հաւաքեցին ազգագրական նիւթեր, ինչպէս նաև գրի առան ներկայ գաղթականութեան զանազան դրւագներ։ Այդ աշխատանքը, որչափ գիտենք, դեռ շարունակւում է։

Հրատարակչական ընկերութիւնը, որ վերջին տարիների ընթացքում լոյս ընծայեց մի շարք արժէքաւոր հատորներ, անցած թւականին ունեցաւ ոչ նոյնչափ եռանդուն գործունէութիւն։ Ընկերութիւնը լոյս ընծայեց մի-երկու մանկական գրքեր և մէկն էլ պատանիների ընթերցանութեան համար—«Երիտասարդ Քաղաքացի»-ն, որ շատ արժէքաւոր աշխատութիւն է, բնագիրը (անգլիերէն) բազմաթիւ հրատարակութիւնների է արժանացած։ Բայց ցաւն այն է, որ հազար ու մի դժւարութիւններով հրատարակած գրւածքները չեն գտնում սպառողներ, չեն տարածւում բաւարար չափով։ Հարցրէք ընկերութեան վարչութեան անդամներին, և դուք նրանցից կը լսէք իրաւացի տրտունջ այդ ուղղութեամբ։ Ընկերութեան հրատարակութիւնները մնում են պահեստում դարսած և սպասում են հայ ընթերցողի, որ չկայ, կամ չէ որոնւում, չէ գտնւում։ Եւ յիրաւի, ծանր հարց, ինչի համար հրատարակել, քանի որ չի սպառւում։ Ուստի և առաջնակարգ, անյետաձգելի մի հարց է՝ հայ գրքի տարածման մասին մտածելը. ինչպէս կազմակերպել, որ գիրքը տպւելուց յետոյ բաւարար չափով գոնէ տարածւի, ծառայի իր նպատակին։ Մեզ թւում է, թէ ընկերութեան վարչութիւնն է ամենից աւելի գործին մօտիկ և ձեռնհաս՝ այդ ուղղութեամբ մտածելու և քայլեր անելու։ Կային մարդիկ, որոնք կարծում էին, թէ փոխելով ընկ. կանոնադրութեան մի երկու կէտը, մէջտեղից վերցնելով յատուկ խմբագրական Մասնաժողովը՝ բանն աւելի յաջող կընթայ։ Բայց այդպէս չեղաւ։ Հարկաւոր է ուրիշ, աւելի իրական և նպատակայարմար ուղի որոնել։

Անցած թւականին աչքի չընկաւ իր գործունէութեամբ նաև Ուսուցչական Միութիւնը։ Միշտ է, նրա նախաձեռնութեամբ հիմնեց գաղթ. երեխաների կրթական մասին հոգացող յատուկ մարմին՝ Ուսուցչական կոմիտէն, բայց նա էլ գործում է Միութիւնից անկախ, առանձին,—չնայած վերոյիշեալ, նաև այն հանգամանքին, որ գործը վարողները համարեա բոլորն էլ եղել են կամ են Միութեանը մօտ կանգնած մարդիկ։ Վերջիս սակայն նկատւում է ձգտում աւելի եռանդուն գործունէութեան, համախմբւելու անհրաժեշտութիւնն այժմ աւելի է գիտակցւում ուսուցչութիւնը։

Շատ համակրելի գործունէութիւն ունեցաւ Հայ Գեղարւեստական ընկերութիւնը։ Ոչ միայն այն, որ նրա ջանքերով շինարար աշխատանք բացւեց Ալաշկերտում, այլ և այն, որ

Կովկասահայ գիւղացիութեան մէջ են նա աւելի ժողովրդականացաւ իր հանրօգուտ գործունէութեամբ։ Ընկերութեան նախաձեռնութեամբ անցած ամառ կամաւոր հինգ խմբեր դիմեցին մեր զանազան գաւառները և օգնութիւն հասան պահեստի զինւորների և կամաւորների ընտանիքներին—դաշտային աշխատանքների ժամանակ։

Նոյն ընկերութեան կողմից փորձ արւեց որոշ չափով գոնէ մեղմելու հայ գիւղացու սուր կարիքը հացի խնդրում։

Ինչպէս յայտնի է, մեր մի քանի գիւղ. շրջաններում, հացի, ցորենի խիստ մեծ պակասութիւն զգացւեց, մի քանի վայրերում սոսկալի գների բարձրացաւ ցորենի արժէքը։ Եւ ահա մի շարք գիւղեր համախօսականներ կազմեցին և ուղարկեցին Գիւղատնտեսական ընկերութեանը, որն և նրանց համար, որչափ հնարաւոր է ներկայ «երկաթուղային» պայմաններում, աշխատեց և աշխատում է անել հնարաւորը։ Գիւղատնտեսականն օր աւուր աւելի է տարածում իր գործունէութիւնը, և նրա դերն անգին է մեր գիւղացիութեան համար։ Մեր միւս ընկերութիւններն ես՝ Դրամատիկականը, Ժող. Տանը գործող Դրամ. Խմբակցութիւնը, Երաժշտական Ընկերութիւնը, Ժողովր. Համալսարանի Հայկական սեկցիան, «Որբախնամը», «Լոյսը», ինչպէս նաև միւս ընկերութիւնները շարունակեցին իրենց համակրելի գործունէութիւնը։

Պատմութիւնը կրկնւում է։ Անհուն տառապանքի, սգի ու կոտորածի օրերին անգամ ժամանակակից հայ ոգու մասը չի լռում, մոռացութեան չի տալիս հոգու և մտքի պահանջները։ Այդպէս չէին միթէ մեր նախնիք։

Եւ այդ ոգին է, այդ հոգին, որ պիտի պահէ հայութիւնը։

Արս. Աբեղեան

ՍԿԶԲՈՒՆՔԻ ԵՒ ԳԱՂԱՓԱՐԻ ԶՈՀ ՄԸ

(Միհրան Թէրլէմէզեան)

Անցեալները ընկերներէս մէկու բացատած նամակին մէջ հետեւեալ տողերը կարդացի՝ դժնդակ սարսռումով մը համակւած.—

«Վերջապէս իմացայ որ ազնիւ անպէտս Միհրան չարչարանքներով կախւած է Էրզրումի մէջ, անցեալ ամսուն»։

Գրողը Միհրանի հօրեղբօր որդին է, Ռուբէն Թէրլէմէզեան, համակրելի

ԱԶԳԱՅԻՆ ՄՇԱԿՈՅԹԸ ՈՐՊԷՍ ԱԶԴԱԿ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՊՐՈԳՐԷՍԻ

(Դասախօսութիւն Յովհաննէս Բաջազնունիի)

Նախանցեալ շաբաթ երեկոյեան, Հասարակական ակումբի մէջ իշխ. Գ. Մ. Թումանովի նախագահութեան տակ, պ. Յովհ. Բաջազնունին կարդաց ռուսերէն լեզուով դասախօսութիւն, որ գրաւել էր բաւական թւով ինտելիգենտ հասարակութիւն, հայ, վրացի, ռուս, հրէա։

Ամսոյս 6-ին նոյն ակումբի մէջ շարունակւեց նոյն դասախօսութեան առթիւ սկսւած վիճաբանութիւնը։

Տարաբախտաբար, անկարող ենք նոյնիսկ համառօտակի ներկայացնել այսպէս հարուստ նիւթը այդ շահագրգիռ դասախօսութեան, որ նպատակ ունէր պարզելու միջազգային ու ինտելիգենտ լարանի առջև ազգային նուրբ, այժմէական և հրատապ խնդիրը։

Դասախօսը վարպետօրէն տարաւ իր գիծը, դնելով իր գիտական — հրապարակախօսական դեկուցման մէջ թէ սոլիդ պարունակութիւն և թէ միանգամայն գրաւիչ ձև։ Ոճի վարպետ է Բաջազնունին նաև գրականութեան աշխարհում և շատ քչերը ռուսերէն գրող մեր ինտելիգենտներից կարող են մրցել նրա հետ այդ արւեստի մէջ։ Լայն է և նրա էրուդիցիան, ճոխ ու բազմակողմանի են նրա ծանօթութիւնները թէ գիտութեան այլ և այլ ճիւղերի և թէ մանաւանդ համաշխարհային գրականութեան մէջ։ Իր դասախօսութիւնը մի համադրումն էր այդ հարուստ տեսութիւնների։ Հասարակութիւնը լսում էր ուշադրութեամբ ու հաճոյքով։ Դասախօսը նախ տանում է մեզ Բելգիա, ուր երկու ազգ, վալլոն և ֆլամանդ, վաղուց գտնւում են հակառակութեան և լեզւական տենդային պայքարի մէջ—միևնոյն բևը պետութեան ծոցում։ Խօսում է և ուրիշ բազմացեղ ու բազմալեզու պետութիւնների մասին, յայտնում է իր կարծիքը — բացասական, ի հարկէ — մանր ազգերի բռնի, արհեստական ձուլման առթիւ, ծանրանում է երկարօրէն ազգայնութեան էութեան վրայ։ Ո՞վ է ասում, թէ ազգը անցողական երեւոյթ է...

Բաջազնունին կուռ տրամաբանութեամբ ջրում է այդ անհեթեթ ուտոպիան և յայտարարում է, որ ազգերը իրենց տարբեր առանձնայատկութիւններով ու կուլտուրական արժէքներով ոչ միայն անվնաս են, այլև օգտակար ու ցանկալի, որովհետև նրանցից իւրաքանչիւրը մի նոր տարր է մտցնում համաշխարհային քաղաքակրթութեան գանձարանի մէջ, հարստացնում է մարդկութեան իմացական կերպարանքը։

Խօսում է ազգի օտարացած բեկորների ու անհատների մասին, շեշտում է, որ դրանք ազգութեան ծոցից դուրս պրծնելով, իրենց ցեղային դիմագիծը կորցնելով, ընդհանրապէս աղքատանում են իրենց մտաւոր ու հոգեկան կազմով, յաճախ բոլորովին այլանդակւում են, դառնում կիսատ, գորշ ու անորոշ էութիւններ...

Երկար և իրաւամբ կանգ է առնում լեզւի վրայ։ Լեզուն, հարկաւ, ամենաէական տարրերից մէկն է ազգ գաղափարի։ Լեզուն զուր չեն նոյնացրել ազգութեան հետ։ Լեզուն ամենից լաւ է արտայայտում ազգի էութիւնը և այդ վերջինը ամենից լաւ արտայայտւում է լեզւի մէջ։ Փոխադարձութիւնը անհրաժեշտ է. լեզուն ստեղծւում է ազգից, բայց և իր հերթին ստեղծում է ազգ. նա կերպարանաւորում է և դաստիարակում ազգը։ Պատմութեան բոլոր մթերած գանձերից լեզուն ամենաթանկն է... Բառը և միտքը շաղկապւած են անբաժան կերպով։ Բառը ինքը միտքն է կամ մտքի նշխարանքը։ Լեզուն ձևն է մտածողութեան և զգացմունքի։ Նա ընդհանրապէս անթարգմանելի է. խոր իմաստ ունի իտալական յայտնի առածը. traduttore traditore. Թարգմանիչ—դաւաճան... ոգեշնչման անհնարին է մի լեզւի նրբութիւնները հարազատօրէն արտայայտել մի այլ լեզուով։ Փորձեցէք, օրինակ, թարգմանել ուրիշ լեզուով правда, мужикъ խօսքերը, կամ փորձեցէք թարգմանել «Մօլլա Նասրադինը»...

Լեզուն ազգի հոգին է. սպանել լեզուն—ասել է՝ սպանել ազգը... Եւ բռնաւորներն ամեն անգամ երբ ուզում են մեռցնել մի ազգ, մեռցնում են նախ լեզուն։ Հրէութիւնը կիսատ ազգ է հենց այն պատճառով, որ յօշոտւած, այլանդակւած է նրա լեզուն... Եւ չկայ, ի հարկէ ազգային կուլտուրա՝ առանց հարազատ լեզւական ձևերի. ազգի իմացական քաղաքակրթութիւնը պարփակւում է այդ ձևերի մէջ։ Հրէական ծագում ունեցող մի Սառա Բերնար, մի Հայնէ չեն ներկայացնում հրէական կուլտուրա... Անհօգին մնում է հրէաների մէջ մայրենի լեզւի բացակայութիւնը... Հրէութիւնը զգում է այդ և այսօր նա փնտրում է լեզու, տառապում է լեզւի կարօտով (тоска по языку)։

Իտալական ազգը սկսւում է Դանտէից, որ ստեղծեց, կարելի է ասել, նոր լեզու և դարձրեց այն՝ հզօր գործիք ազգային վերածնութեան։

Խօսում է երկար Բաջազնունին և ազգայնական հանճարի մասին. թէ գրականութեան ու արւեստի, թէ կրօնի, քաղաքական ու սօցիալական կարգերի և թէ նոյնիսկ գիտութեան մէջ, այդ հանճարը, ասում է նա, կրում է խորունկ կնիքը իր ցեղի և նրա լեզւի։ Միմիայն Անգլիան կարող էր ծնել մի Շէքսպիր, մի Դիկկենս, մի Վալտէր Սկոտ։

Եւ դասախօսը շարունակում է իր

ԳՐԱԿԱՆ-ԳԵՂԱԳԻՏԱԿԱՆ ՍԱԼՈՆ

ՈՒՐԲԱԹ, փետր. 12-ին Գրական-Գեղագիտական Սալոնի հերթական հանդիսաւոր երեկոյթը նուիրւում է Պետրոգրադում նորերս վախճանւած հայ թատրոնի հիմնադիր և նահապետ

ԳԷՈՐԳ ՉՄՇԿԵԱՆԻ

յիշատակին։ Կը կատարւի հրապարակական պաշտամունք և օրհներգութիւն։ Այսու հրաւիրւում են արւեստագէտները, գրականագէտները, գեղագէտները, դերասանները, լրագրողները, հասարակական, կուլտուրական, Բարեգործ. ընկ., հաստատութիւնների ներկայացուցիչները, հանգուցեալի ազգականները, ընկերակիցները, Աղբիւր-Տարագի բաժանորդները և Սալոնի մշտական այցելուները։

ՈՉ ՈՔԻ ԱՌԱՆՁԻՆ ՀՐԱՒԷՐ ՉԻ ՈՒՂԱՐԿՒՈՒՄ

154 Սկիզբը 8 ժ. երեկոյեան 2—2

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԵՐԱԺՇՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Ուրբաթ, 12-ին փետրուարի 1916 թ.

Ժողովարանի դահլիճում կը կայանայ

ՀԱՄԵՐԳ

...որեհան մասնակցութեամբ տ. տ. Մ. Գ. Մինկևիչ-Ղորղանեանի, Լ. Սեւումեանի, օր. Գրիգորեանի, Կայսերական թատրոնների երգիչ պ. Ամիրջանի, ...նովանեան դպրոցի երգեցիկ խմբի եւ սիմֆոնիկ խմբի՝ ղեկավարութեամբ պ. պ. Գր. Միրզոյեանի և Արմ. Տիգրանեանի։

Ծրագիրը կազմւած է բացառապէս հայ երաժիշտների երկերից

Տեղերի գները 4 ռ.—1 ռ. Սկիզբը երեկ. ժամը 8½-ին։

...տոմսակները վաճառւում են Սուզանաջեանի խանութում, իսկ համերգի օրը՝ Ժողովարանի դահլիճում։

149 2—2

Էլեկտրո- „ԼԻՐԱ" Թատրոն

6, 7, 8 և 9 փետրուարի

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԱՆԳԼԻԱՅԻ ԳԵՐՄԱՆԻԱՅԻ ՀԵՏ

Դրամա 4 գործ., ժամանակակից տեմա համաեւրոպական պատերազմից, յայտնի անգլիական պիէս։

Ծրագրից դուրս՝ 2 ԵՐԳՈՂ ԵՒ 2 ԽՕՍՈՂ ռազմական նկար

ՆՆՋԷՔ, ՄԱՐՏԻԿ ԱՐԾԻՒՆԵՐ և կոմեդիա՝ ՔԱՒՈՐ ՖԷՍԵՕ

Ազդ. Փետրուարի 11-ից կը ցուցադրւի յայտնի նկար «ԻՇԽԱՆ ՄԱՍԼՎԻ ԿԱՑԱՆԸ», ցնցող դրամա, 5 գործ. ըստ Սերգ. Աւսլենդերի։

582 0—124

ԲԺԻՇԿ

Ն. Գ. ՆԱՐԻՄԱՆՈՎ

Ներքին, կանացի, սիֆիլիս և մաշկի հիւանդութիւններ։ Բուժումն «606» և «914» պրեպարատներով։ Հիւանդների ընդունելութիւնը ամեն օր երեկ. ժ. 5½-ից մինչև 8-ը։ Միքայէլեան փող., № 33։

Հեռախօս 16.17. 100—27

ԲԺԻՇԿ

ՅՈՎ. ԼԱԶԱՐԵԱՆՑ

...ախկին օրդինատոր Օդեսայի համալսարանի կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան կլինիկայի ...ասիստենտ կանանց հիւանդութիւնների և մանկաբարձութեան։ Ընդունում է հիւանդներին բացի կիրակիից ամեն օր, առ. ժ. 1—3 և երեկ. ժ. 5—7. Հասցէ՝ Саперная ул., № 35, հեռախօս № 16—83.

1038 50—26

ԲԵՌԼԻՆԻ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԻ ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Գ. Գ.

ՄԵՀՐԱԲԵԱՆՑ

ՆԵՐՔԻՆ հիւանդութիւնների ընդունելութիւնը, առանձնապէս կրծքի, թոքերի, ԹՈՔԱԽՏԻ և սրտի, բժշկութիւն նաև ՏՈՒԲԵՐԿՈՒԼԻՆՈՎ, Թոքախտի, սրտի և ուրիշ օրգանների ՌԵՆՏԳԵՆԵԱՆ լուսանկարում և լուսանկարելը ... ԱՇԽԱՏԱՑԻՆ ՌԵՆՏԳԵՆԻ ճառագայթներով։ Ամեն օր 9—1 և 5—7 ժ., կիրակի օրերը 9—12-ը։ Բեհբուտովսկայա № 23, հեռ. 7—94։

123 25—9

ԲԺԻՇԿ

Յ. Մելիք-Նուբարեան

Ընդունում է ՆԵՐՔԻՆ և ԵՐԵԽԱՅՈՑ հիւանդ. մասնագիտ. Թոքախտ, Թոքերի և սրտի հիւանդութիւններ։ Ընդունելութիւնը ամեն օր, բացի կիրակի օրերից, երեկոյեան 5—7 ժամը։ Սոլոլակ, Սերգէևսկայա փող. № 1.

46 Հեռախօս 16—69։ 20—20

digitised by A.R.A.R.@

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

Թիֆլիս, 13 փետրուարի

ՕԳՆՈՒԹԻ՛ՒՆ

«Շտապեցրէք օգնութիւնը», «ղրկեցէք անունդ ու զգեստ»,— կոչում են անդադար հեռագիրներով Ղարաքիլիսէից, Սարիղամիշից և բոլոր կէտերից, ուր գալիս են տաճկական խաթաղանից ազատ- ւած զոհերը. գալիս են ամենայետին թշուառութեան մէջ, գալիս են հարիւրներով Խնուսի, Մուշի, Էրզրումի շրջաններից, մերկ, ա- նօթի, ջարդ ու փշուր՝ երկարատեւ ու տանջալի թափառումներից, կմախքացած մարմիններով, խելակորոյս, անմարդկային դէմքերով, որպէս մի մի ուրուականներ անդրշիրիմեան աշխարհից... Երբէք, անգամ Յուլիս-մարդկային արհաւրալի պատմութեան մէջ, երբէք, ամենա ահաւոր նահանջի ընթացքում, փախստական, հալածական ... մարդ-էակը չի ներկայացել այնքան ցնցող ու սրտաւեկի պատ- կերով, չի ապրել այնքան դաժան վայրկեաններ, ինչպէս այժմ, ինչպէս այդ մարդ-պարիաները, որ ո՞վ գիտէ, ինչ ձևով են ճո- ղոպրել ուրագանից, ո՞վ գիտէ, ինչ անլուր, գերմարդկային չար- չարանքներով կարողացել են, ձմրան երկար ու խստաշունչ ամիս- ներում, պահպանել իրենց գոյութիւնը անհրաժեշտ դարաններ, քա- րանձաւների ու ձորերի մէջ, տարուբերելով շարունակ կեանքի ու մահուան միջև, մեռնելով ամեն օր, ամեն ժամ, ամեն վայրկեան...

Շտապեցրէք օգնութիւնը և թող չասեն այլ ևս, թէ չկան մի- ջոցներ, կազմակերպող ուժեր, թող գտնեն այդ ուժերը մեր ին- տելիգենցիայի շարքերում. այժմ աւելի քան երբ և իցէ ամօթ ու անարգանք կը լինի, եթէ դարձեալ թերանանք մեր պարտքի կա- տարման մէջ... Յուլիսեան աղէտը անակնկալի բերեց մեզ, իսկ այժմ վտանգը ազդարարուած է և մենք բոլորս նախապատ- րաստուած։

Թող բոլոր մարմինները—Քաղաքային Միութիւն, Եղբայրա- կան Միութիւն, Մոսկուայի Կոմիտէ, Կենտրոնական Կոմիտէ—հրա- պարակ գան ամենաբուռն եռանդով և ամենալայն աջակցու- թեամբ։

Որովհետև մեզ համար առանձնապէս թանգ են, նուիրական՝ հայ ցեղի այդ տրորուած, հոգմակոծ բեկորները, որ ամիսներով ապրել ու վերապրել են իրական դժոխքը և որ այժմ գալիս են պատմելու քաղաքակիրթ աշխարհին անաւոր մանրամասները այն մեծ ողբերգութեան, որի նմանը չի տեսել մարդկային պատ- մութիւնը։

վրիժառուն պատանի մը, որ խելակո- րոյս իր թանկագին հօրեղբօր որդու կորուստէն՝ ելեր անոր ընկերներու մէջ կորոնէ Միհրանի քաղցրահունչ ոգին։

Արդարև ինչ ահաւոր բօթ... Մին- չև հիմա մխիթարական կը համարէ- ինք զէթ այն պարագան, որ ոչինչ գիտենք ստոյգ թրքական տարտարոսի մէջ չղթայակիրկ նետուած մեր թանգ ընկերներու և անզուգական գործիչ- ներու մասին։ Ստոյգ բան մը չգիտ- նալ, յոյս մըն էր ասիկա, աղօտ, ան- ուժ յոյս մը մեզի համար։ Բայց ահա կը բացուի տակաւ վարագոյրը ահաւոր եղեռնի, զոր կը գործէ թրքական ոճ- րագործ միտքը թանձր աղջամուղջի մը ետին։

Միհրան զաւակն էր Վանի յայտնի գիրդաստաններէն մէկուն, որ տուած էր 96-ի հերոս Մկրտիչ Թէրլէմէզեան (Աւետիսեան)։ Անիկա մանկութենէն սնած էր այս վերջինի ոգիով, դաս- տիարակուած անոր շունչով։ Աւարտե- լով Գէորգեան Ճեմարանը, Միհրան կը փութայ իր հայրենիքը, համոզեան ուժիմին, ուսուցչական պաշտօնով։ Դաւօի զաւաճանութեան հետևանքով, 1908-ին մինչ այլոց կը ձերբակալուի

նաև Միհրան։ Օսմ. սահմանադրութ- նէն մէկ տարի վերջ կը մեկնի Գեր- մանիա, ուր կուսանի չորս տարի շա- րունակ։ Վերջին տարին Միհրան ան- ցուչն էր Վանի Հայկազ. կեդրոնական վարժարանի, որու բարձրացման փա- րած էր անիկա բոլորանուէր և անբուռն աշխատանքով։ 1914 յուլիսին Կարնոյ մէջ տեղի ունեցող Դաշն. VIII ընդ- հանուր ժողովին իբրև Վասպուրականի ներկայացուցիչ ճամբայ ելաւ։ Շատ ընդդիմացաւ Միհրան, չէր ուզեր ե- րթալ, կուզէր աշխատիլ քայքայուած կեդրոնականի համար, բայց ընկեր- ներու պահանջին տեղի տուաւ ու մեկ- նեցաւ 15 օրէն վերադառնալու պայ- մանով։ Մնաս բարեւ ալ պէտք չտե- սաւ, «շուտով կուգամ», կըսէր Միհ- րան, կենսախինդ ու մշտաժպիտ։ Երբ պայթեցաւ եւրոպական պատե- րազմը և Թիւրքիան ընդհանուր զօրահաւաքութեան ձեռնարկեց՝ Միհ- րան Կարնոյ մէջ զինուոր առնուե- ցաւ։ Մէկ քանի ամիս իբրև պարզ ՆЕФЕР օրական 8—10 ժամ զինուորա- կան մարզանք կատարելով չարչրուե- ցաւ, յետոյ յաջողեցաւ պաշտօնով մը ծառայել զինուորական հիւանդանո- ցի մէջ։ Գոհ էր իր վիճակէն և Վան

վերադառնալու խօսք իսկ չէր ըներ ամեն չարքաւ իր զրկած ընտանեկան և ընկերական նամակներուն մէջ։ Հա- կառակ բազմաթիւ խնդրանքներու, ծնողաց և ընկերներու կողմէ, թէ վե- րադարձիր, պէտք տուր և ճամբայ ելիր, Միհրան կը մնար իր ծառայու- թեան մէջ և յանդիմանական երկու խօսքով միայն կը պատասխանէր զինք հրաւիրող նամակներուն և հե- ռագիրներուն։ Այս յամառութիւնը իր գաղտնիքն ունէր։

1908-ի օսմ. սահմանադրութենէն ետք, երբ հայերը ճանչցուեցան իբրև ազատ քաղաքացիներ, հրապարակ դրուեցաւ հայոց զինուորագրութեան խնդիրը։ Հայեր կը պահանջէին հայ- րենիքի պաշտպանութեան մէջ ալ իրենց դերն ունենալ։ Օսմ. երեսփ. ժողովին մէջ հայ երեսփոխաններ նոյն հարցը կը յուզէին ու գաւառի հայերը միթինկներով ուժ կուտային անոնց։ Այս առթիւ մեծ միթինկ մըն ալ կազմուեցաւ Նորաշէնու գերեզմա- նատան մէջ, ուր խօսեց իր հոյակապ ճառերէն մէկը մեր ժողովրդական ան- նման տրիբուն Վռամեան։ Միհրանն ալ բուռն բարձրանալով խանդավառու- թեամբ պաշտպանեց հայերու զինուո- րագրութեան հարցը։ Այս բոլորը կը յիշէր Միհրան և կուզէր հետադեղ մնալ իր քարոզած սկզբունքներուն։ Ինչպէս զինուորութենէ խոյս տալով կրնամ ներկայանալ Վանի այն երի- տասարդներուն, կը խորհէր Միհրան, որոնց ես զինուորութիւնը հարկա- դրեցի։

Եւրոպական պատերազմի սկզբէն իսկ Միհրան համոզուած էր, որ Իթթի- հատը հայկական ընդհանուր ջարդե- րու ծրագիրը կը մշակէ. իր խորքան- չիւր նամակին մէջ կը շեշտէր այդ ահաւոր ծրագիրը, «բայց տակտիկա- կան տեսակէտներով առայժմ յետա- ձգուած է»՝ կը յաւելուր ան։ Շատ քի- չեր այն ատեն կրնային մտածել այն- քան օբիէկտիւ և ի յայտ բերել այն- քան իրական և հաստատուն սկզբունք- ներ։

Ու տրդէն Միհրանի կեանքը ամ- բողջապէս համոզումն մըն է գե- ղեցիկ յատկութիւններու։ Անկեղծու- թիւն մը, որ մանկական վճիտութիւն մը կը բուրէր՝ յար, Ֆայանի յատկա- նիշն էր անոր անձին՝ կամք մը, եր- կաթեղուն և անայլայլ, եռանդ մը՝ անսպառ ու յարաճուն, բարոյական անխախտ սկզբունքներ և անխոնջ գաղափարականութիւն՝ զուգորդուած աննման անձնուիրութեան հետ, ահա թէ ինչով կը բնորոշուէր Միհրանի ան- հատականութիւնը, որ տակաւին պի- տի զիմէր դէպի իր լրիւ զարգացումը՝ չբոլորած 30 տարին։ Իր բարոյական առաքինութիւններով և մտաւոր պա- շարով՝ Միհրան ծաղիկն էր Վասպու- րականի մտաւորականութեան՝ ճիշմա- պէս սիրուած ու յարգուած անկէ։

Անցեալ ապրիլ 5-ի կիրակի օրը, Իշխանի սպանութենէն և Վռամեանի ձերբակալութենէն ետք, երբ Միհրա- նին գրեցի վերջին նամակս, և դէպի ստոյգ մահ դիմողի վերջին Ֆաս բա- րեւը ղրկեցի իրեն, կրնայի՞ մտածել թէ՝ բաղդի մէկ դարձուածքով մենք պիտի ազատուէինք ու Միհրանն էր որ կախաղանի վրայէն իր վերջին Ֆաս բարեւը պիտի ուղղէր իր հեռաւոր և բաղդաւոր ընկերներուն։

Երբեք չէր կրնար մտքէս անցունել թէ Միհրանը երբեւիցէ կորսնցուցած ըլլայ վտանգի և աղէտի հանդէպ իր ցոյց տուած պաղարիւնութիւնը, իր կենսալի և անբաժան ժպիտը, իր ա- նստապութեան խանդն ու եռանդը։ Ան- տարակոյս, Միհրան բարձրացած է կախաղանի վրայ այդ թանկագին յատկութիւններու գերագոյն մէկ պահուն, հաւատքով ու յոյսով լի դէ- պի ապագան, արհամարհելով իր աչ- քին առջև ստացող մահը։ Համոզուած եմ, թէ կախաղանի վրայէն Միհրան խնդացեր, ծիծաղեր է, իր կենսաբաշխ աչքերը փայլեր են հուրով ու շանթով,

ու իր դէմքը աստուածային պայծա- ռութիւն մը ստացեր է։ Գերագոյն պատրաստութիւն մը ստացած ու կամքով մը «վրէժ» արտասանած ու աչքերը փակած է ընդմիշտ...

Այդ աւանդը պիտի պահեն իրենց սրտերուն մէջ իր ընկերներն ու զինք պաշտող աշակերտները։ Ու հայկական այն մեծ վրիժառութեան պահուն, որ պիտի ըլլա՛յ անօրինակ ու աննախըն- թաց, ինչպէս եղաւ պատմութեան մէջ թուրք թիւրքահատ սարքած դաւը՝ հայու գո- յութեան դէմ, Միհրանի աւանդած վրէժը երբեք չպիտի մոռցուի...

Հմ. Մանուկեան

ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՊԵՏ. ՀԵՌ. ԳՈՐԾ.)

ԳԼԽ. ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐԻ ՑՏՐԻՑ

10 փետրուարի

Առեւմտեան ճակատ.— Ռիզա— Ցրիզրիխչատաղի և Եոկրըշտաղի շրջաններում թուրն գերմանական մի քանի օղանուէր, որոնք ռուսե- րը նետեցին։ Իկսկիւլի շրջա- նում գերմանացիներն ուժեղ կռիւ էին վարում։ Դվինսկի գիծքի վրայ թուրն երկու «ցեպպելին»։ Իլլու- կստի մօտ եռուն հրամարտ է տեղի ունենում. ընդ ամեն գեր- մանացիները մեծ ականներ էին նետում։ Գիշերը թշնամին ուժե- ղապէս ռմբակոծում էր մեր դիր- քը Ուեններ լճի արեւմտեան կող- մը, կրակը տարածելով դէպի հարաւ մինչև Իլըեն կղզու հարա- ւային կողմը։

Կովկասեան ճակատ.—Մեր հե- տապնդումը շարունակւում է։

ՏԱՃԿԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԱԹԷՆՔ, 9 փետր. — Իրազեկ աղ- բիւրից հաղորդում են, որ Էրզրումի և միւս քաղաքների գրաւումը Պոլսում ուժեղ զայրոյթ է յարուցանում երի- տասարդ թիւրքերի կոմիտէի դէմ։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 9 փետր.— Պոլսից հաղորդում են, որ այնտեղ են հասել որոշ չափով աւստրո - ունգարական զօրքեր։ Եւրոպական շրջաններում կարծում են, որ նրանք Պոլիս են ու- ղարկւած փոխարինելու համար Սըրապ ուղարկւած գերմանական զօրքերին, որպէս զի պահպանի աւստրո-գերմա- նացիների տիրապետող ազդեցութիւ- նը Պոլսում և Թոյլ չտալ, որ Թիւր- քիան սեպարատ հաշտութիւն կնքելու փորձեր անի։

ԲՈՒԽԱՐԵՍՏ, 10 փետր.— Պոլսից ստացւած մանուտր տեղեկութիւննե- րի համաձայն թիւրքական զինուորա- կան իշխանութիւններին խիստ մտա- հոգութիւն է պատճառում այն հան- գամանքը, որ Էրզրումի գրաւումից յետոյ թիւրքական զօրքերին լքում է տիրել։ Ուժեղ պանիկան տարածել է տերրիտորիալ զօրքերի մէջ, որոնց մէջ սկսել են նկատել դիսցիպլինայի բացակայութեան նշաններ և այդ բա- նը տարածւում է թիւրքական Ֆա- ղած բանակում եւ։ Դարդանէլի մօ- տերքը գտնւած գերմանական զօրքերն ուղարկւած են Սըրապ, որտեղ պէտք է դաղարեցնեն թիւրքական զօրքերի ջարդը և վերականգնեն դիսցիպլինան։

ԱԹԷՆՔ, 9 փետր.— Այստեղ հաղոր- դում են Պոլսից, որ ձերբակալւած է պատգամաւորների ժողովի նախկին նախագահ Աճմէդ Րիզան, համգուցեալ պրինց Իւսուֆ Իզէդդինի ընկերը։

ԲԱԼԿԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄ

ԿՈՊԵՆՀԱԳԵՆ, «Պեստեր Լլոյդը» գրում է. «Մինչև հիմա պատասխան չէ ստացւած Նիկոլայ թագաւորից։ Ա- ւստրիական կառավարութիւնը մտա- դիր է սպասել դեռ մի քանի օր. եթէ երևայ, որ Նիկոլայ թագաւորը չէ ցանկանում կամ չէ կարող պատաս- խանել, այդ դէպքում Չերնոգորիայի հետ պիտի վարուի ինչպէս գրաււած ու թէ երբ անձնատուր եղած երկրի հետ»։

ԱԹԷՆՔ, 9 փետր.— Յունական կա- ռավարութիւնը բողոքելուց յետոյ, դի- ւանագիտական սուրհանդակի միջա- դէպի առթիւ, խիստ բողոք ներկա- յացրեց Սոֆիայում՝ Սկոպլէից յունա- կան հիւպատոսի վտարման դէմ։

ՆԻՒ-ԵՈՐԿ, 9 փետր.— «Միացեալ ժամուլի» թղթակիցը հեռագրում է Աթէնքից. գեներալ Սարրայլի ունկնդ- րութիւնը Կոստանդին թագաւորի մօտ տեւեց մի ժամ։ Թագաւորը յայտարա- րեց Սարրայլին, ինչպէս առաջ յայ- տարարել էր Կիտչեններին ու Դէնի- Կոշէնին, որ համաձայնութիւնը յոյն բանակի կողմից թշնամական գործո- ղութիւնների մասին երկիւղի տեղիք չունի։

ԱՆԳԼԻԱ

ԼՈՆԴՈՆ, 9 փետր.— Գեներալ սիր Արտուր Պեջէտը մեկնում է Ռուսաս- տան մատուցանելու համար Թագաւոր կայսրին Թագաւորի կողմից Նորին Կայսերական Մեծութեանը շնորհուած ֆելդմարշալական գաւազանը։

Մամուլի բիւրոն հաղորդում է. Էրզրումի անկման տեղեկութիւնը ըս- տանալուց յետոյ Թագաւորն ուղար- կեց հետեւեալ հեռագիրը Թագաւոր Կայսրին. «Ամենասրտագին շնորհա- ւորանքներ եմ ուղարկում Ձեր քա- ջարի զօրքերի փառաւոր սխրագոր- ծութեան առթիւ, որով այնքան յա-

մաս կուրից յետոյ գրաւեցին Երզրո... մը.—մի բան, որը, ինչպէս ես հա... տացած եմ, խիստ կարևոր հետևան... ներ կունենայ»։

ՌՈՒՍԱՍՏԱՆ

ՊԵՏՐՈԳՐԱԴ, 10 փետր.— Նոր... Մեծութիւն Թագաւոր Կայսրը ... փետրուարի 10-ին հաճեց մեկնել Ցար... կոյէ-Սելոյից գործող բանակը։ Սա... բագրից կայսերական պալատի մ... նիստր գեներալ-ադիւտանտ կոմս Ֆր... դերիկս։

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ՌԱԶՄԱԲԵՄ

ՓԱՐԻԶ, 9 փետր.—Երեկոյեան հա... զորդագրութիւն։ Բելգիայում տեղի ... ունենում թշնամու խրամատների ռմ... բակոծումը Բեզենգից դէպի արևե... Արտուայում առաւ տեղացած ձիւ... խանգարում էր յարձակման գործո... ղութիւնները։ Շամպանիում մենք ... ւերից հրաձգութեան ենթարկեցի... թշնամու աշխատանքները Նաւարին... դէպի արևմուտք։ Վերդենից դէպ... հիւսիս շրջանում, գերմանացիներ... կատաղի ռմբակոծութիւնից յետո... Մաասի երկու ափերը, ցերեկուայ ըն... թացքում մի շարք հետևակային ... ուժեղ գրոհներ տուին մեր ճակատ... վրայ՝ Բրաբան-սիւր-Մեզ և Գերբե... բուայի միջև։ Մեծ զոհերի գնով թշ... նամուն աջողուեց գրաւել Բոմոնդի ան... տառն ու Բոմոնդից դէպի հիւսիս մի... զօրագծի կազմած անկիւնը։ Ֆրոմե... նից դէպի հիւսիս-արևմուտք մենք ... մեր կրակով փակեցինք և նախապատ... րաստող գրոհի առաջն առանք։ Երկ... խմբի արտիլլերիան բաւական մե... գործունէութիւն ցոյց տուեց Բանդ... սապտի շրջանում, Ալտկիրխինից դէ... պի արևմուտք։

ՓԱՐԻԶ, 10 փետ.—Ցերեկուայ հա... զորդագրութիւն։ Արտուայում մեն... նորից գրաւեցինք խրամատների մի ... քանի մասերը Ժիւանշիի անտառու... Վերդենից դէպի հիւսիս շրջանում գի... շերուայ ընթացքին շարունակեց թշ... նամու ռմբակոծութիւնը, որին մեն... ուժգին պատասխանեցինք։ Հետևակ... զօրքի գործողութիւնները զարգացա... ընդամենը մօտ 15 կիլոմետր տարա... ծութեան վրայ։ Կատաղի կռիւ է տեղ... ունենում Մաասի աջ ափից սկսա... մինչև Էրբուայի հարաւ - արևելքում ... գտնւած վայրը։ Մենք պարպեցին... Օմոն գիւղը, որի շրջակաները մե... ձեռքում մնացին կատաղի կռւից յ... տոյ, որի մէջ մենք չափազանց խոշո... կորուստներ պատճառեցինք թշնամուն... Այդ կէտից դէպի արևելք հակայար... ձակումը մեզ հնարաւորութիւն տուե... վերագրաւել Կորի անտառի մեծ մասը... որ գտնւում է թշնամու կողմից երե... գրաւած Բոմոնդի անտառից հիւսի... կազմւած անկիւնի մօտ։ Գերմանացի... ների ուժեղ գրոհը, որ ուղղւած է ... Էրբուայի վրայ, վճռապէս կասեցրի... ճանապարհը փակող մեր կրակով։ Գե... րիների սակով, մի քանի գերմանա... կան զօրամասեր այդ կռիւներում բ... լորովին ոչնչացել են։ Թոյլ, բայց ան... ընդհատ արտիլլերիական հրաձգութիւ... է Շարրիէրից մինչև Ֆրոմէ շրջա... նը։ Լոտարինգիայում Նոմենի շրջա... նում մեր արտիլլերիան բաւական կ... րևոր գործունէութիւն ցոյց տուեց... Թշնամու հետախոյզների մի խում... Լիւարի - Կուրից հիւսիս չկարողացա... մօտենալ մեր զօրաշարքերին։

տիրական leitmotiv-ը, նորից ու նորից շեշտելով, որ անհրաժեշտ է — մարդկային հանուր իմացա- կան զանձարանի համար—բոլոր այ- լազան ազգերի գոյութիւնը՝ մեծերի և փոքրերի։ Համաշխարհային ներդաշ- նակութեան, մարդկային հանուր ու հոյակապ Սիմֆոնիայի համար՝ անհրա- ժեշտ է եւ բրիտանական օրկեստրը եւ հայկական սրինգը...

Եւ Քաջազնունին եզրափակում է տրամաբանական վերջաբանով. «Պէտք է կատարել ազատութիւն տալ և մանր ազգերին՝ դրսևորելու իրենց ինքնատիպ առանձնայատկութիւննե- րը, զարգացնելու և ծաւալելու իրենց ինքնատիպ հանճարը»։

Փոքր ինչ վրիպում էր դասա- խօսը իր կատեգորիկ և աբսօլիւ պնդումներով ու ընդհանրացումնե- րով... անգամ մարդաբանութեան դեռ վճռելի պրօբլեմների աշխարհում։ Թատ ամուսնութեանց ծնունդները— անհատ կամ հաւաքոյթ—իրաւ է, լի- նում են յաճախ առանց որոշ գոյնի ու դիմագծի, տառապում են թերատու- թեամբ, բայց միւս կողմից էլ՝ խառն ամուսնութիւնները տալիս են յաճախ աւելի բարձր որակի ծնունդներ—ան- հատական կամ հաւաքական։ Գրեթէ ընդունուած մի իրողութիւն է մարդա- բանական գիտութեան մէջ, որ երբ կուլտուրապէս ցածր կանգնած մի ցեղ խառնւում է աւելի բարձր ցեղի հետ— նա (առաջինը) բարձրանում է իր որակով։ Եւ այդ բարձրացումը մի-

նում է ի հաշիւ երկրորդ ցեղի, որը, ընդհակառակը, իջնում է երկու ար- եան խառնուրդի մէջ։ Դասախօսը առաջ բերեց Վ. Լ.-ի օրինակը—մի յայտնի ռուս հրապարակախօսի, որի մայրը հայ է, իսկ հայրը լեհ։ Ցիշա- տակելու արժանի են և այն մի շարք թիւրք գործիչները, որոնք ծնունդ են թիւրքական և օտար—հայ, լեհ, արաբ, եւրոպական—արիւնների խառնուրդի։ Աբդիւլ Համիդ, մայրը հայ, Էնւէր փաշա, մի ծնողը լեհ, Շեվքէթ փաշա, մի ծնողը արաբ, Աճմեդ Րիզա, մի ծնողը եւրոպացի—ամենքն էլ նշանա- ւոր դեր են խաղացել թիւրք պետա- կան կեանքի մէջ...Այդ հանգամանքն արդէն արժանի է ուշադրութեան։ Եւ այդ բոլոր բաստարդ դէմքերի մէջ, կարելի է ասել, թիւրքը բարձրացել է (զէթ ինտելլեկտով), իսկ հայը, լեհը, եւրոպացին իջել են։

Սակայն, կրկնում ենք, այս և նման անտրոպոլոգիական խնդիրները մնում են դեռ առեղծուածային մշուշով պա- տած։

Մի այլ թերութիւն, որ նկատելի էր պ. Քաջազնունու դասախօսութեան մէջ, դա, մեզ թւում է, կօլլեկտիւական ստացեալ պակասն էր։ Նա աւելի զիւրութեամբ առաջ կտանէր յետա- դայ մի շարք առարկութիւնների, եթէ զէթ ուրուագծէր պատմական էւոլիւ- ցիոնի ընթացքը և ցոյց տար ազգա- յին զատ-զատ համախմբումների դերը անցեալում, համաշխարհային պատ- մական պրոցէսի ընթացքում, ցոյց

տար և այդ պրոցէսի ընդհա- նուր տենդենցը (հակումը)։ Այդ տեն- դենցը, անտարակոյս դէպի ազ- գերի ինքնորոշումն է, թէև միւս կողմից համաշխարհային էւոլիւցիօ- նը տանում է ազգերին դէպի միութիւն (ոչ բնաւ ձուլում), խոր- տակելով միջազգային անջրպետները, ներմուծելով հետզհետէ բոլոր ազգերի մէջ միևնոյն քաղաքակրթութեան բա- րիքները։

Երբ այդպէս է էւոլիւցիայի ձգտու- մը, երբ ակնյայտ է, որ ազգերը, անգամ ամենից փոքրերը, պատմական պրոցէսի մէջ միշտ աւելի և աւելի ուժեղ թափով հաստատում են իրենց դիրքը Արևի տակ—իբրև հանուր կուլ- տուրայի խթան-գործօն—այլ ևս ինչ արժէք կարող է ունենալ դասախօսի դէմ առարկող հայ ու վրացի մարքսիստների այն պնդումը՝ թէ ազգը անցողական մի երևոյթ է, թէ այլ և այլ լեզուները պէտք է ջնջուին և թէ ապագայում բո- լոր ազգերը պէտք է միանան մէկ ընդ- հանուր մարդկային ազգի ծոցում...

Այդ ծանօթ ուտոպիան էին արծար- ծում մեծ եռանդով մի քանի պարոն- ներ, որոնք վիճաբանութեան ժամա- նակ առարկեցին դասախօսին։ Մէկը նոյնիսկ հայ պարոններից այնքան հե- ռու գնաց իր կոսմօպոլիտական յա- փշտակութեան մէջ, որ յայտարարեց, թէ, օրինակ, հայոց լեզուն այնքան աղ- քատ է, որ ընդամենը ունի 90 ահ- փական բառ... Աւելի ևս. հայ նէօֆի- տը այնքան էր տարւած իր լեզուն

ցցելու, համոզելու տենդով, որ դի- մելով դասախօսին, ասաց. «Հապա մի փորձեցէք գրել ձեր այդ դասախօսու- թիւնը հայերէն լեզուով. ի հարկէ չի դուրս գայ...» Ի հարկէ, հայ «ռամիկ լեզուն» ինչպէս կարող է բարձր գա- ղափարներ արտայայտել... Զգիտենք, թէ որքան ծանօթ են հայ լեզուին այդ թեթևամիտ տղաները, որոնք մի ա- ռանձին հաճոյք են զգում՝ ամեն տեղ իրենց ազգային ստացւածքները պըր- ծելու և հեգնելու։

Աւելի լուրջ չէին և վրացի մարք- սիստների առարկութիւնները։ Սոփո- րական, շարլօն դարձած փրազներ էինք լսում ազգերի «ժամանակաւոր, անցողիկ էութեան» մասին,—փրազներ՝ որ Եւրոպայի մարքսիստները վաղուց արդէն արխիւ են տուել, բայց կով- կասեան երկնքի տակ դեռ եռանդով արծարծւում են վրացի իդէօլօգների կողմից, թէպէտ և—երբ խնդիրը գա- լիս է կործնականին, երբ հարկ է լի- նում կօնկրէտ պարունակութիւն տալ փրազներին—այդ իդէօլօգները յայ- տընւում են ջերմ վրացական հայրենա- սէրներ։ Ինչ արաւ «Թանամեդրօվէ Ազրին» այս մութ ու ողբերգական շրջանում, երբ հարիւր հազարաւոր հայ փախստական պարիաների դէմ սկսեց ամենադաժան արշաւանք վրաց նացիօնալիստների օրգաններում...այն ժամանակ՝ երբ աշխարհի բոլոր ծայ- րերում, մարդիկ հաւաքւած մի յուզիչ կարեկցութեամբ՝ շտապում էին իրենց լուման զրկելու թիւրքական դժոխքից

ազատուածներին...Մենք չենք պահան- ջում, որ վրացի հասարակութիւնն ևս տայ իր լուման—թէև անտարակոյս, հայ դեմոկրատիան, նոյն իսկ հայ հա- սարակութեան լայն խաւերը այդպի- սի ստացային անտարբերութիւն եր- բեք ցոյց չէին տայ, եթէ մեր հարե- ւան վրացի ժողովուրդը յայտնուէր այնքան զարհուրելի աղէտի ու տագ- նապի մէջ... Ոչ, մենք չենք ուզում ձեր լումանները, չենք պահանջում գութ, ալլտրուիզմ, տարրական մարդասի- րութիւն, բայց իրաւունք ունէինք պահանջելու, որ գէթ հանգիստ թող- նէին մեզ և չհեգնէին մեր վիշտը։ Կովկասի գալոց պատմագիրը սոս- կումով պիտի յիշատակէ այս փաս- տերը... Կրկնում ենք, ինչ դիրք բռ- նեցին իրենց վրացական հզօր ու գե- ղեցկատ կուսակցութիւնները... Նը- րանք հոլովեցին միայն գեղեցիկ բա- ռեր ու բառեր, չուզեցին տալ ազգու հակահարուած շովինիզմի պղտոր յոր- ձանքին և ժամանակ առ ժամանակ կատակութեամբ նետուեցին «Հորիզո- նի» վրայ, որ փորձում էր միայն պաշտպանել ազգային արժանապատ- ւութիւնն ու տարրական մարդկայ- նութիւնը այդ վայրկեանների դէմ։

Պաշտպանողական «նացիօնալիզմի» թեզիսներն էր արծարծում հենց ինքը Քաջազնունին, բայց նրան սխալ հաս- կացան ունկնդիր պարոնները, որոն- ցից մէկը, ռուս Արրօսիմով, կարդաց նոյնիսկ մի ամբողջ նոտացիա դասա- խօսի գլխին։ Ռուս իդէօլօգը—անցեալ

շաբաթ օր—երկար ու բարակ, չգի... տենք ում համար, ապացուցանում ... «յարձակողական նացիօնալիզմի» վ... նասակարութիւնը...Մի 30 տարի ա... ռանից առաջ, ասում է նա, հայ ... վրացի ապրում էին Թիֆլիսի մ... հաշտ, համերաշխ, գրեթէ բոլոր հայ... րը խօսում էին վրացերէն կամ ռուսե... րէն...ամեն ինչ խաղաղ էր, հանգիստ... Բայց եկան Վէլիչկօ, Գոլիցին, եկ... նրանց հետ և հայ նացիօնալիստնե... և...անիւը շուռ եկաւ։

Եւ երբ ռուս հռետորը աւելի և ա... ւելի յափշտակեց, պարզ էր բո... հասկացողների համար, որ պ. Ամբր... սիմով իրոք արծարծում էր տիրակա... ազգի այն իդէօլօգիան (идеологі... державной націи), որ վերջին տար... ներս նշանաբան է դարձրել ուխտա... դրուժ մարքսիստ Պետր Ստրուվէ... Զէինք ուզի աւելի աջ դնել պ. Ար... րօսիմովին...

Զարմանալին այն է, որ երբ դասա... խօսը շատ իրաւացի կերպով յայտա... րարում է այդ ճշմարտութիւնը—պնդե... լով, որ իր ամբողջ ռեֆերատի մէ... սաւելոն անգամ չկայ «ագրէսսիւ նա... ցիօնալիզմի»—նախագահը ընդմիջե... է... Բայց նա բնաւ չէր միջամտ... պ. Արրօսիմովի աւելորդ ու արտ... ռոց ճառի ընթացքում։

Մ. Վ.

digitised by A.R.A.R.@

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

Զինուորական մինիստրի ճառը

Զինուորական մինիստրի երեւումը ամբիոնի վրայ ընդունեց ամբողջ Դումայի երկարատեւ և միահամուռ ծափերով, որոնք երկար ժամանակ նրան թոյլ չէին տալիս սկսել իր ճառը։

Մինիստրը համառօտակի պատմում է մեր բանակի գործողութիւնների յարակից գլխաւոր անցքերը, սկսած անցեալ տարուայ յուլիսի 19-ից, երբ նա սկսել էր իր նահանջը արեւմուտքում, քայլ առ քայլ պաշտպանելով հայրենի հողը և, մի շարք անընդհատ կատաղի կռիւներից յետոյ, դուրս եկաւ ռազմական ծանր դրութիւնից այն միջոցին, երբ ամբողջ Գերմանիան ցնծում էր, նախօրօք ռուսական գլխաւոր ուժերի կատարեալ խորտակումը և պատերազմի շուտափոյթ վախճանը։ Այդ կրիտիքական րոպէին Ինքնակալ Տէրը վճռեց բանակի ղեկավարութիւնն իր բարձր պատասխանատւութեան տակ առնել։ Դեռ նոր էր մեր բանակը, Լեհական թագաւորութիւնից դուրս գալով, բռնել նոր գիծք բանել, երբ թշնամին փորձեց արշաւելով Պըսկովի և Մինսկի վրայ երկու մասի բաժանել նրան և սեղմել այդ մասերը Պոլեսիէի դժուարանց տարածութեանը։ Մի նոր 20-օրեայ անընդհատ գործողութիւն, որը նշանաւորւեց դաժան արիւնահեղ կռիւներով Սմորգոնի, Վիլէյկայի և Մոլոդեչնոյի շրջաններում, անհնարին ջանքեր պահանջեց մեր զօրքերի կողմից թոյլ չտալու համար, որ թշնամին պատռի մեր գիծը, որն և աջողեց։ Այնուհետեւ Դւինայի վրայ Գալիցիայում թշնամու մի շարք յարձակումներ յետ մղելով.* համեմատաբար երկար ժամանակ երկու կողմից եւ անգործունէութիւն էր տիրում, որից մենք օգտուեցինք մեր ուժերը վերականգնելու, ռազմական միջոցները և նիւթական մասը լրացնելու և մեր գիծքն ամրացնելու համար։ Ներկայումս մեր զօրքերն արեւմուտքում ամուր կանգնած են սկսած Բալտիկ ծովից մինչև Սև-ծովը, արտայայտելով իր վերանորոգւած ուժերը անջատ գործողութիւններով Դւինայի, Սերեթայի վրայ և Չեռնովիցի մօտ և անդադրում պատրաստելով աւելի լայն նպատակների իրագործման։ Կովկասեան բանակը մի շարք յաղթական գործողութիւններով, որոնք պսակւեցին Թիւրքական ամրութեան, Էրզրումի հմտալից, անձնէր քաջարի առումով, անդաւաճան պահպանում է իր դարաւոր փառքը։ Բոլոր ճակատների մեր բոլոր բանակները հաւասարապէս և ջերմօրէն հաւատում են յաղթութեան, ունենալով իրենց ետեւը ժողովրդական առատ պաշար, որ անընդհատ լինախապատրաստւում է, և վստահ լինելով, որ Ռուսաստանի ռազմական միջոցներն եւ աւելի ու աւելի կաճեն։

Մատնանշելով, որ մեր հակառակորդներն եւ իրենց ուժերը չեղած կորցներն են հասցնում, զինուորագրգացման են հասցնում, չէ Գերման մինիստրը չէ չհաշւում է, որ Գերմանիայի դիմադրական ուժերի դաժանիայի մարբլիներից մէկը հանդիսանում է այն, որ նա է ղեկավարում իր բոլոր դաշնակիցներին, և մէկ էլ այն, որ նա իւրացրել է հետեւեալ բանաձեր.— Կռւի մէջ բոլոր միջոցները թոյլատրելի են։ Գերմանիայի նիւթական միջոցները շատ չեն սպառել, բայց չէ որ այդ միջոցները գործադրութեան դնողը մարդն է, իսկ երկար ժամանակ արդեօք հերիք կը գայ մեր հակառակորդի մարդկային պաշարը։ Այս տեսակէտից կան արդէն մեզ համար նպաստաւոր ցուցումներ։ Իսկ մեզնում մեր զօրականների քանակը հերիք է դեռ եւ երկար ժամանակ, իսկ նրանց որակի մասին պէտք կայ արդեօք յիշեցնելու Էրզրումի առումից յետոյ։

Այնուհետև մինիստրը յիշատակում է պետութեան պաշտպանութեան համար հոգացող առանձին խորհրդակցութեան գործունէութիւնը, որի հետեւանքները մանրամասնօրէն կը յայտնեն զինուորական և ծովային յանձնաժողովներում, իսկ այստեղ մատնանշում է այն, որ պաշտպանութեան միջոցներ պատրաստող ռուսական ռազմա-արդիւնաբերական ձեռնարկութիւնների քանակը 3 և կէս անգամ աւելացել է պատերազմի սկզբի համեմատութեամբ, չհաշւելով մանր ձեռնարկութիւնները, իսկ պաշտպանութեան համար ամենաանհրաժեշտ, գլխաւորագոյն միջոցների պատրաստումը աճել է Ռուսաստանում 2-ից մինչև 5½ անգամ։ Բայց կանգ չպէտք է առնել, պէտք է ամենքն աշխատեն, յիշելով որ առանց վճռական յաղթութեան Ռուսաստանը չի կարող անկախ

կեանք և իրաւունք ունենալ հանգիստ կերպով վայելելու իր աշխատանքն ու զարգացնելու իր հարստութիւնները։ «Չի կարելի խնայել յաւատ աշխատանք, երբ խրամատների մէջ իրենց կեանքն են տալիս միլիոնաւոր հարազատ զօրականներ, օգնութիւն սպասելով ձեզանից, երբ ուժեղ, կատաղի թշնամին ծանր կրունկով կոխոտում է ռուսական դաշտերը։ Բայց սկսել է ամբողջ անհուն Ռուսաստանի մոբիլիզացիան և արդէն օգնութեան է հասնում բանակին»։ (Երկարատեւ ծափեր)։

Ծովային մինիստրի ճառը

Մատնանշելով, որ ծովային պատերազմի առանձնայատկութիւնները կատարեալ գաղտնապահութիւն են պահանջում, ծովային մինիստրը միայն համառօտ տեղեկութիւններ է տալիս։ Վերջին զեկոյցից յետոյ առանձին փոփոխութիւններ չեն կատարւել, նաւատորմի կազմը լրացել է Բալտիկ ծովում մի քանի ականակիրներով և մեծ սուզանաւերով, իսկ Սև-ծովում, բացի նոր սուզանաւերից, նաւերի շարքն է մտել երկրորդ գրահանաւը։ Անցեալ տարուայ ամառուայ երկրորդ կիսի ընթացքում և ամբողջ աշնանը բալտիկեան նաւատորմիղը բրիտանական սուզանաւերի հետ գործում էր գլխաւորապէս թշնամու ափերի մօտ. ընդ ամէն գերմանական նաւատորմիղը կորցրեց մի յածանաւ և մի քանի մեծ ականակիրներ ու զինուած պահականաւեր, անկախ Ռիգայի ծոցում կրած կորուստներից, որոնք ստիպեցին գերմանացիներին հրաժարւել իրենց բանակների դրութիւնը արեւմտեան Դւինայի ճակատի վրայ ամրապնդելու մտադրութիւնից։ Բացի միասին գործելուց անգլիական սուզանաւերը խորտակել և բռնել են Բալտիկ ծովում խոշոր թւով գերմանական առեւտրական նաւեր։ Մեր կորուստները վերջին ժամանակ աննշան են։ Բալտիկեան նաւատորմիղը առաջուայ պէս պահպանում է մուտքերը դէպի մայրաքաղաք ծովի կողմից։

Սև-ծովի նաւատորմիղը դժւարացնում է քարածուխի մատակարարումը Անատոլիայի ափերից Պոլիս և դադարեցնում է ռազմամթերքի մատակարարումը ծովով Թիւրքական զօրքերի համար կովկասեան ռազմաճակատ։ Բացի սրանից նա աջակցում էր ցամաքային զօրքերի յառաջխաղացմանը ծովամերձ ռազմաճակատում։ Բոսֆորը պաշարուած է սուզանաւերով, որոնք յենւում են ներկայումս Սև-ծովում տիրապետող մեր զրահակիր նաւատորմղի վրայ, որն առանց իր կողմից որևէ կորուստ ունենալու «ոչնչացրել է Թիւրքիայի գրեթէ ամբողջ առեւտրական նաւատորմիղը թէ առագաստաւոր և թէ շոգեշարժ։ Պատերազմի հենց սկզբից սերտ համերաշխութիւն է հաստատւել մեր դաշնակից ֆրանսիական և անգլիական նաւատորմիղների հետ։ Եապոնիան ցոյց է տւել և շարունակում է ցոյց տալ մեզ մի շարք խիստ էական ծառայութիւններ։ Վերջում մինիստրը վկայում է, որ մեր նաւատորմիղն ապահովւած է բոլոր անհրաժեշտ ռազմամթերքներով, նիւթերով, զինական առարկաներով ու վառելիքով և նա գտնւում է ռազմական կատարեալ պատրաստութեան մէջ։ (Երկարատեւ ծափեր)։

Արտաքին գործերի մինիստրի ճառը

Արտաքին գործերի մինիստրը պատերազմի սկզբից ի վեր չորրորդ անգամ Բարձրագոյն հաճութեամբ ներկայացնելով քաղաքական դրութեան ընդհանուր պատկերը, յայտարարում է, որ անօրինակ համաշխարհային պատերազմը շարունակւում է զարգանալ և անկարելի է նախատեսել նրա վերջաւորութեան պայմանաժամը։ Կառավարութիւնն առաջւայ պէս անշեղելի է իր վճռականութեան մէջ՝ այդ գործը հասցնելու մինչև թշնամու ընկճւելը և դրանում բոլորովին միաբան է ռուս ժողովրդի և հաւատարիմ դաշնակիցների հետ։ «Ներկայումս, ասաց մինիստրը, արդէն բաւական պարզ հաստատւեց, թէ ով է մեղաւորը Եւրոպային գլխին պայթած անսպասելի աղէտների։ Այդ պատճառով հարկ չկայ նորից անդրադառնալ այդ հարցին, եթէ գերմանացի գործիչներն ու մամուլը չշարունակէին յամառօրէն ձգտել պատասխանատւութիւնը մեր և մեր դաշնակիցների վրայ բարդելու. դա բացատրւում է նրանով, որ գերման կառավարութեան համար անհրաժեշտ է արդարացումներ որոնել իր երկրի առաջ, որ սկսում է հասկանալ, որ ինչը յիմարացել էր նրանց կողմից, որոնք համարում էին, թէ հասել էր իրենց վաղուց երազած աւազակային մտքերի իրականացման րոպէն։

Դժգոհութիւնը աճում է Գերմանիայում և սկսում է արտայայտութիւն գտնել, մինչ Ռուսաստանում և դաշնակից երկրներում մեր վզին փաթաթուած պատերազմի անխուսափելիութեան գիտակցութիւնը մեր նեւրական իրաւունքների պաշտպանութեան համար, պահպանում է ոգեւորութիւնն ու օգնում է հանգիստ կերպով տանելու անհրաժեշտ զոհերն ու զրկանքները»։ Մինիստրը գտնում է, որ աջողութեան գրաւականը կայանում է դաշնակիցների սերտ միութեան և նրանց գործողութիւնների լիակատար համաձայնեցումի մէջ, ինչպէս զինուորական և քաղաքական հարցերի մասին խորհրդակցութեան, նոյնպէս և տնտեսական ձեռնարկութիւնների միասին քննութեան մէջ։ Ցետոյ մինիստրը մատնանշում է, որ գերման կառավարութիւնը ջանաց ներշնչել ժողովրդին, որ նրա հակառակորդները ձգտում են նրա լիակատար ոչնչացման։ Սակայն դաշնակիցները, առանց ոտնահարելու ուրիշների իրաւունքները, վճռապէս ընդդիմանում են այսպէս կոչւած պրուսականութեան անխնայ եսասիրութեան և աւազակային բնազդներին։ Նրան պէտք է ընդմիշտ անվնաս դարձնել։ Մինիստրն ընդգծում է, որ յիշւած նպատակների հասկացողութեան մէջ մենք նոյնքան միաբան ենք դաշնակիցների հետ, ինչքան հաստատ որոշել ենք առանց տկարանալու համբերութեամբ ընթանալ գծւած ճանապարհով։ Մինիստրը յետոյ անկեղծ հիացում է արտայայտում ֆրանսիացի ժողովրդի եռանդի և տաղանդի մասին, որոնց շնորհիւ շատ բան է արւած յաղթութիւնը նախապատրաստելու համար։ Մեզ միացնող բարեկամական սրտագին կապերը հիմա արիւնով ամրացան և անքակտելի են։ Ցետոյ մինիստրը մատնանշում է, որ այն ճակատագրական թիւրիմացութիւնները, որոնք մթացնում էին մեր յարաբերութիւններն Անգլիայի հետ, հիմա վերջնականապէս ցրւել են, տրւած։ Ներկայիս մեր գործակցութիւնն աւելի կը փութացնէ այդ փոփոխութիւնը և հաստատուն հիմք կը դնէ՝ բարի յարաբերութիւնների յետագայ զարգացման համար։ Դումայի այն անդամները, որոնք շուտով կայցելեն մեր դաշնակիցներին, ականատես կը լինեն այն ամենին, ինչ նրանք են արել ծովի և ցամաքի վրայ։ Ցետոյ մինիստրն ողջունում է Իտալիայի և մեր միջև հաստատւած զէնքի եղբայրակցութիւնը։

«Ձեզ արդէն յայտնի է, շարունակում է մինիստրը, որ վերջ դնելու համար թշնամիների կողմից տարածւած զրոյցներին, թէ դաշնակիցներից որեւէ մէկը կարող է անջատ հաշտութիւն կնքել, Ռուսաստանը, Ֆրանսիան ու Անգլիան պատերազմի հենց սկզբին յայտարարեցին, որ այդ հարցում նրանք իրարից անբաժանելի են, և իրենց ասածը հաստատելու համար ստորագրեցին 1914 թ. օգոստոսի 23-ի (սեպտ. 5-ի) յիշատակելի համաձայնագիրը, որին միացան և Եապոնիան ու Իտալիան։ Դրանով, թըւում էր, պէտք է ընդմիշտ հերքւէին շարունակ նորից հրապարակւած մտացածին զրոյցներն անջատ հաշտութեան մասին, քանի որ յիշւած համաձայնագիրը ստորագրող պետութիւնները միջազգային պայմանագիրը չեն նկատում իբր ոչ-պարտադիր «թղթի կտոր»։ Կանգ առնելով այն դրութեան վրայ, որ գտնւում են ժամանակաւորապէս թշնամու կողմից գրաււած գաւառները, մինիստրը մատնանշում է, որ այնտեղ ամենուրեք տիրում են անողոք տեռորը, աւերածութիւնը, քաղցն ու չքաւորութիւնը։ Զարմանալի զոհերին, ասաց մինիստրը, որոնք հեծում են ծանր փորձութիւնների բեռան տակ, առ այժմ կարող ենք միայն ասել. «Արիացէք, փրկութեան ժամը կը հասնի»։ «Ինչ անգութ հեգնանք, շարունակում է մինիստրը, գերմանացիների անպարծութիւնն այն բարիքներով, որոնցով նրանք վարձատրեցին իրենց գրաւած գաւառների ազգաբնակութիւնը։ Գերման մամուլը հիմա առանձնապէս հպարտանում է Վարշաւայում հիմնելով լեհական համալսարան։ Պատերազմի հենց սկզբից Ռուսաստանը պարզօրէն մակագրեց իր դրօշի վրայ անդամահատւած Լեհաստանի միացումը։ Այդ նպատակը, որ նախօրօք յայտարարւած էր Գահի Բարձունքից և յայտարարւեց Գերագոյն Հրամանատարի կողմից և մօտ է ռուս հասարակութեան սրտին և որին համակրութեամբ վերաբերւեցին մեր դաշնակիցները, մեզ համար մնում է անփոփոխ, և հիմա, տալով այն հարցը, թէ ինչ է Գերմանիայի վերաբերմունքը դէպի ամբողջ լեհ ժողովրդի այդ դարաւոր երազը, մինիստրը մատնանշում է, թէ հենց որ Գերմանիան ու Աւստրո-Հունգարիան աջողեցան մտնել լեհական թագաւորութեան սահմանները, նրանք իսկոյն շտապեցին իրարու մէջ բաժանել մինչև այդ լեհական խիտ վայրերի հողերը, և որպէսզի մի քիչ մեղմացնեն տպաւորութիւնը այդ նոր ոտնձգութեան՝ լեհական բոլոր անենչերի այդ գլխաւոր առարկայի վրայ, նրանք յարմար համարեցին բաւարարել լեհ ազգաբնակութեան մի քանի կողմնակի ցանկութիւնները։

Այդպիսիների թւում մինիստրը յիշում է համալսարանի բացումը, բայց մատնանշում է, որ Բարձրագոյն հրամանով Դումայի ամբիոնից կառավարութեան հրապարակած լեհական աւտոնոմիայի մէջ ընդգրկուած բոլոր մնում է և լեհական ազգային դպրոցն ամէն աստիճանի, Բարձրագոյն եւ միասին։ Այդ պատճառով անսպասելի է, որ գերմանացիների կողմից իրենց առաջարկւած մի փշրանք հացի փոխարէն լեհ ժողովուրդը հրաժարւէր իր լուսաւոր իղձերից, իր աչքերը փակէր Գերմանիայի պատրաստած նոր կեղեքման դէմ և մոռանար իր Պոզնանի եղբայրներին, որ հակատիտաների իշխանութեան տակ, յօգուտ գերմանական կոլոնիզացիայի յամառօրէն ոչնչացւում է ամէն ինչ, որ լեհական է։

Կանգ առնելով չէզոք երկիրների վրայ, մինիստրը նկատում է Շւեդիայի հետ բարի հարեւանութեան սերտ յարաբերութիւններ պահպանելու ցանկութիւնը։ «Սկանդինաւեան ափերին, ասաց մինիստրը, պատմականօրէն ձգտում է ռուս պետականութիւնը։ Նա բոլորովին այլ ուղղութեամբ պէտք է ելք ունենայ դէպի ազատ ծովը։

«Ռումինիան շարունակեց չէզոք մնալ, և Համաձայնութեան պետութիւնները վստահ են, որ Ռումինիան չի գնայ իր սեփական շահերի դէմ և, երբ ժամը հասնի, իր սեփական արեան գնով պիտի աշխատի ձեռք բերել իր ազգային միութեան իրականացումը»։

Շօշափելով դաշնակիցների Սալոնում արած գծասայը և Բեռլինի արած նոր մեկնաբանութիւնները, և անդրադառնալով 1830 թ. Լոնդոնի երկրորդ պայմանագրի 8-րդ յօդւածի վրայ, որով պայմանաւորւում է երեք պաշտպան պետութիւններից իւրաքանչիւրի, միւս երկուսի համաձայնութեամբ, իրենց կողմից ազատւած տերիտորիայի վրայ զօրք հանելու իրաւունքը, և ընդգծելով, որ Համաձայնութիւնն սկզբից ի վեր աղաչւած էր մեր դաշնակիցներին, մինիստրը մատնանշեց, որ Սալոնում դաշնակից զօրքերի խարսխ գնալու ժամանակ իրաւաբանական գործածելի ժամենար բոլորովին բացակայում է։ Բացի դրանից, զօրքերը Սալոն են ուղարկւել յունական կաբինետի պետի հրաւէրով, որ այդ զինւած օգնութեան մէջ նա տեսնում Ցունաստանի համար հնարաւորութիւն՝ կատարելու իր դաշնակցի պարտականութիւնները Սերբիայի հանդէպ։ Ցոյների կողմից պայմանագրով առանձնած պարտականութիւնների կատարման մասին վստահ լինելով, Սերբիան և դաշնակիցները ստիպւած էին առանձնապէս զգոյշ լինել, որպէսզի չզրկէին յունական օգնութիւնից։ Սերբիական կառավարութիւնը չէ ցանկացել իր վրայ վերցնել եղբայրասպան պատերազմ սկսելու պատասխանատւութիւնը, սակայն նրա արտայայտած վեհանձնութիւնն արձագանք չգտաւ Ցունաստանում, որի կառավարութիւնը ինքնօրինակ մեկնաբանութիւն տւեց Սերբիայի նկատմամբ իր առանձնած յանձնառութիւնների մասին։ Այդ բանակն ուժեղ է հոգով, և հոգեկան այդ ուժի մէջն է Սերբիայի վերածնութեան լաւագոյն գրաւականը։

Ցիշելով նոյնպէս Չեռնոգորիայի վհճակւած ողբերգական դրութիւնը, մինիստրը մատնանշեց, որ Նիկոլայ թագաւորը հրահանգել է իշխան Միրկոյին հոգ տանել բացառապէս չեռնոգորեան զօրամասերի ազատման մասին և արգելեց նրան ու կաբինետի անդամներին որևէ համաձայնութիւն կայացնել Աւստրո-Հունգարիայի հետ։ «Աւստրիական վարձկանը, ասաց մինիստրը, որ կառավարում է չորարախտ բուլղար ժողովուրդը, կրկնեց 1913-ին իր գործած ոճիրը՝ այս անգամ աւելի մեծացնելով։ Դաշնակից դիւանագիտութիւնը խիստ դատապարտւեց, որ իր կողմը չկարողացաւ քաշել Բուլղարիան։ 1915 թւի սեպտ. 24-ի կառավարական հաղորդագրութեան մէջ մատնացոյց էր արւում, որ դեռ ժամանակը չէ հասել հրապարակելու բոլոր փաստաթղթերը, որոնք կարող էին լոյս սփռել դիւանագիտութեան գործունէութեան վրայ։

Ես պատրաստ եմ խոստովանել, որ մեր նպատակներին հասնելու համար հարկ եղաւ ընտրել ոչ ամենակարճ ու ապահով ճանապարհը։ Սև-ծովի նաւահանգիստների և Դէդէաղաչի իր ժամանակին գրաւումով կարելի էր ազդել բուլղար ժողովրդի հոգեբանութեան վրայ և օգնել նրան, որպէսզի իր հոգուն օտար Կոբուրգին յետ պահէր եղբայրասպան դաւից. բայց և այնպէս անհնար չէր, որ այդ դէպքում ես դաշնակիցները կարող էին առաջն առնել հակաժէթերին Սերբիայի գլխին պայթած աղէտի, որովհետև Բալկաններում դաշնակիցների միահամուռ գործողութիւնները միշտ էլ անհողին դժւարութիւն էին ներկայացնում։ Ռուսաստանը, ասաց մինիստրը, իր արեան գնով ազատելով Բուլղարիան թիւրքական կեղեքումից, զայրոյթով է դիտում բուլղարների եղբայրակցութիւնը իրենց դարաւոր թշնամիների հետ։ Բուլղար ժողովուրդը կը հասկանայ, միայն թէ մի գուցէ չափազանց ուշ, որ իր իղձերի իրականացման ձեռ տակ, նրան ստիպեցին ծառայել իր համար օտար գերմանական շահերին։

Կանգ առնելով Էրզրումի անկման վրայ, մինիստրը մատնանշեց, որ Վանից—մեր նահանջից յետոյ—թիւրքերը տասնապատկեցին իրենց վայրագութիւնները հայերի հանդէպ։ Զինակից Գերմանիայի բարեհաճ ակնարկի տակ թիւրքերն ըստ երևոյթին մտադրել են իրականացնել իրենց վաղեմի տենչը՝ կատարեալ բնաջնջման մասին հայ ազգաբնակութեան, որ չի ենթարկւում ձուլման մահմեդական զանգւածի հետ և այդ կերպով արգելք է հանդիսանում թիւրքերի անտեսապէս ու քաղաքականապէս իրեն ենթարկելու մասին։ Այդ ձգտումները պէտք է արտայայտէին մի վիթխարի գերմանո-մահմեդական կայսրութիւն ստեղծելով Շէլդի գետաբերանից մինչև Պարսից ծոցը։ Այդ պետութիւնը, ինչպէս մտածում էին պանգերմանիստ քաղաքագէտները, մահացու հարւած պիտի հասցնէ Ռուսաստանի և Անգլիայի պատմական գոյութեան։ «Սարսափելի է երազը, բացականչում է մինիստրը, բայց Աստւած ողորմած է։ Բեռլինեան քաղաքագէտները մոռանում են սակայն, որ այսպիսի մի պետութիւն գոյութիւն չէր ունենալ մի օր անգամ, որովհետև իր գոյութիւնը պահպանելու համար նրան անհրաժեշտ եղող ծովերի տիրապետութիւնը պակասում էր նրան»։

Կանգ առնելով գերմանացիների գըրգռումներին արեւելեան երկիրներում, որ անցեալ տարուայ ամառուայ ընթացքում չափազանց լարւած վիճակի էր հասել Պարսկաստանում, մինիստրը յայտարարում է, որ Թեհրանի Կայսերական ռուսական ու անգլիական միսսիաները չէին դադարում ամէն հնարաւոր միջոցներով կռւել գերմանո-թիւրք խնամակցների դէմ։ Սակայն վաղուց արդէն պարզ էր, որ մեր հակառակորդների կողմից պարսկական չէզոքութեան կոպիտ խախտումի դէմ աջողապէս կարելի է պայքարել միայն ուժով։ Անցած տարուայ աշնանից սկսած հնարաւոր էր եղել իրականացնել Պարսկաստանում մեր զօրախմբերի կազմի ուժեղացումը։ Մատնանշելով դրանից առաջ եկած դրութեան զգալի բարելաւումը Պարսկաստանում, մինիստրը հաստատում է, որ ներկայ դրութիւնը հիմք է տալիս ենթադրելու, որ Շահի կառավարութեան հետ մեր յարաբերութիւններն այնուհետև նորմալ ընթացք կստանան։

Սակայն ներքին խռովութիւններով տարւած Պարսկաստանում կարգ-կանոնի շուտով կատարեալ վերականգնումի մասին հազիւ թէ կարելի լինի յուսալ։ Նա հաւանականաբար յետաձգւում էլ կը շարունակէ դառնալ մեր հակառակորդների թշնամական գործողութիւնների բեմը։

Ցետոյ մինիստրը մատնանշում է, որ մեր արեւելեան գրացի և բարեկամ Եապոնիան իր ստացած աջողութիւններից յետոյ շարունակում է մանրակրկիտ պատերազմին՝ աջակցութիւն ցոյց տալով ընդհանուր գործին և առանձնապէս մեզ համար չափազանց գնահատելի չափերով ու նորմաններով, որոնք առաջ են գալիս այն պայմանների միացումից, որոնք բնորոշում են մեր փոխ-յարաբերութիւնները։ Մինիստրն առանձին հաճութեամբ վկայում է, որ ուղեւորութիւնը Մեծ Իշխան Գէորգի Միխայլովիչի, որին արւած էր Բարձրագոյն յանձնարարութիւն՝ ողջունել Եապոնական կայսրին իր թագադրութեան առթիւ, նոր պատեհութիւն տւեց արտայայտելու փոխադարձ համակրութեան զգացումներին, որոնք միացնում են երկու ժողովուրդները, և հարկաւ, անհետանք չի թողել այդ կապը աւելի եւս ամրացնելու համար։

(Կը շարունակւի)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ԼՐԱՏՈՒ

ԹԻՖԼԻՍ

Կովկասի Փոխարքան և Կովկասեան բանակի Գլխաւոր Հրամանատար Ն. Կ. Բ. Մեծ Իշխան Նիկոլայ Նիկոլայեւիչը, փետրւարի 10-ին Էրզրումից վերադարձաւ Թիֆլիս։

✦ Կովկասի Նախկին Փոխարքայ հանգուցեալ կոմս Ի. Ի. Վորոնցով-Դաշկովի մահւան առթիւ, Թիֆլիսի «Մեղու» աշխատանքի տան վարչութիւնը հետեւեալ ցաւակցական հեռագիրն է ուղարկել նրա այրուն՝ Ալուբկա. «Մեղու» աշխատանքի տան վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնն է յայտնում իր հովանաւոր անդամ կոմս Իլարիոն Իւանովիչի մահւան առթիւ և խնդրում է ձեզ ընդունել մեր անկեղծ վշտակցութիւնը ձեր թանկագին կորստի համար։ Նախագահ Միսաախան»։ Ի պատասխան այս հեռագրի՝ կոմսուհի Վորոնցով-Դաշկովան հետեւեալ հեռագիրն է ուղարկել վարչութեան նախագահին. «Ցայտնում եմ անկեղծ շնորհակալութիւնս ձեզ և և Հայուհեաց Աշխատանքի տան վարչութեանը, ինձ վշտակցելու համար։ Կոմսուհի Ե. Վ. Դաշկովա»։

✦ Թիֆլիսում հեռագիր է ստացւած, Էրզրումի գրաւելուց յետոյ, որ մեծ քանակութեամբ հայերի գոյքեր են մնացել այնտեղ, և խնդրւում է Թիֆլիսից գեկգատներ ուղարկել այդ գոյքերի վրայ հսկողութիւն նշանակելու համար։ Թիֆլիսում լուրեր են պտտւում նոյնպէս, որ այնտեղ ողջ մնացած հայերի թիւը հասնում է մի քանի տասնեակի։

✦ Քաղաքների Միութեան լիազօր Խատիսեանը 30,000 ռ. էր գրել Երևանի նահանգապետի տրամադրութեան տակ նրա հայեցողութեամբ գաղթականական կոմիտէներին բաժանելու համար, այժմ նահանգապետը հեռագրում է Խատիսեանին, որ այդ գումարից 20,000-ը յանձնել է Նոր-Բայազէտի շրջանի լիազօր Խորէն եպիսկոպոսին, իսկ 10,000-ը տւել է Մոսկւայի Հայկական կոմիտէին գաղթականների համար թէյատներ և սննդատու կայաններ բանալու համար։

✦ Մոսկւայի Հայկական կոմիտէի նախագահ Մամիկոնեանը մի հեռագրով դիմել է Քաղ.Միութեան Կովկասեան կոմիտէի նախագահին և խնդրել, որ Էրզրումի, Խնուսի, Մուշի և շրջանների գաղթականների քանակի և նրանց դրութեան մասին տեղեկութիւն հաղորդի իրեն, որպէսզի ըստ այնմ շուտափոյթ օգնութիւն հասցնի նրանց։

✦ Ներքին Մեծութեան շքախմբի անդամ գեներալ-մայոր Բերնովը միջնորդութիւն է յարուցել էւակուացիոն-սանիտարական մասի Գերագոյն Կառավարչի առաջ, որ վերջինս Քաղաքների Միութեան Կովկասեան բաժանմունքին բաց թողնի 1,500,000 ռուբ. Միութեան հիւանդանոցների և հաստատութիւնների կարիքների համար։

✦ Նախանցեալ օրը Եաղուբեանի և Մուշաւեէլի գլխաւորութեամբ Էրզրում մեկնեց 44 հոգուց բաղկացած տխտահանական մի խումբ։

ԱՐՈՒԵՍՏ ԵՒ ԳԻՏՈՒԹ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅՈՑ ԹԱՏՐՈՆ

«Օրլէանի կոյսը», Շիլլերի։

Երկուշաբթի, փետրւարի 8-ին, Հայ Դերասանական ընկերակցութիւնը Սիրանոյշի բենեֆիսին բեմ էր հանել Շիլլերի «Օրլէանի կոյսը»։ Պէտք է ուրախութեամբ արձանագրել, որ հասարակութիւնը ի յարգանս մեր տաղանդաւոր դերասանուհու, լցրել էր թատրոնը, և վարագոյրը բարձրանալիս արդէն գրեթէ ոչ մի ազատ տեղ չկար։

Օրլէանի կոյսի պատասխանատու դերը իր վրայ էր վերցրել յարգելի դերասանուհին, որին Թիֆլիսի հասարակութիւնը շատ անգամներ է առիթ ունեցել պատւել թէ իր ներկայութեամբ և թէ երախտագիտութեան արտայայտութեամբ։ Նրա խաղը կենդանի էր, ձայնը, որ միշտ արտայայտիչ ու զգայացունց է, պիէսի ամենաբարդ տեսարաններում, երբ հերոսուհին է գրեթէ առնական ձայնով իշխել շրջակայի վրայ, դժբախտաբար չէր հնչում տիրաբար, և կարծես թէ ինչ որ բան պակասում էր նրան։

digitised by A.R.A.R.@

Հասարակութիւնը այս անգամ ևս առատօրէն գնահատել իր սիրելի դերասանուհուն, և մատուցեց նրան ծաղկազարդ զամբիւղներ և թանկագին ընծաներ։

Տիկ. Սեւումեանը թագուհու դերը խաղաց բաւական յաջող։ Դերի երկրորդականութիւնն անգամ չկարողացաւ ազդել տիկնոջ գեղարւեստական խաղի վրայ։ Ձայնի գեղեցկութիւնը, ձայնի քնքշութիւնը և շարժումների նազելիութիւնը յատկութիւններ են, որոնցով անպայման օժտւած է տիկ. Սեւումեանը։

Աբէլեանը ի զուր է կարծում, որ կլասիկ դերերում յաջողւում է նրան իր խաղով պիէսի ընդհանուր ներդաշնակութիւնը պահպանել։ Իր ժեստերում նա չափազանց ծանր էր. Նրա «Հիւսէպը» երբեմն նոյնիսկ ոչ շատ շնորհալի, իսկ ռնգային ձայնը միանգամայն զուրկ էր պարզութիւնից։

Իս. Ալիխանեանը արքայի դերը տարաւ վարպետօրէն. Նրա խաղը, որ այնպէս յարմարւում է նրան կլասիկ դերերում, տեղ-տեղ շատ յաջող էր։

Միւս դերասաններից Սեւումեանը, Մանուէլեանը, Աւետեանը և Բերոյեանը իրենց դերերը նոյնպէս յաջող տարան։

Անսամբլը բաւարար էր։ Պէտք է շեշտել, որ իւրաքանչիւր դերասան աշխատում էր իր խաղով գործողութիւնների և դերասանների մէջ կապ պահպանել, և եթէ այդ չէր յաջողւում, մեր կարծիքով այդ ոչ թէ դերասանների մեղն է, այլ պիէսի, որ կարելի է ասել, կորցրել է իր այժմէութիւնը։

Ինչպէս պէտք է ցաւելով յիշատակել այն իրողութիւնը, որ հայ դերասանները, համարեա այս ամբողջ սեզոնում, մեզ ներկայացրել են շարունակ կլասիկ պիէսներ, վերցւած առաւելապէս օտար հեղինակներից։

Մենք ունենք այնպիսի շնորհալի դրամատուրգներ, ինչպիսիք են Սունդուկեան, Շանթ, Շիրվանզադէ և ուրիշներ, որոնց հասարակութիւնը մեծ հաճոյքով կուզէր տեսնել մեր բեմի վրայ։ Ինչու պիէսներ փնտռել գրեթէ միշտ միայն օտար գրականութեան մէջ, երբ մենք ունենք մեր կեանքից վերցրած, մեր առօրեայ ցաւերն արտայայտող, և մեր զանազան դասակարգերի մտայնութիւնն պատկերացնող հարազատ պիէսներ։

Պէտք է յուսալ, որ առաջիկայ սեզոնին վարչութիւնը իր ռեպերտուարը կը կազմի աւելի յաջող, կուզէի իր ... և չաբաթական մի անգամ միայն թէկուզ հայերէն ներկայացումները կը կարողանան հայ հասարակութիւն գրաւել en masse առանց դասակարգի խտրութեան։

Սուրէն

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

«Рус. Вѣд.»-ի մէջ Վ. Գորդեւսկին Էրզրումի առման առթիւ գրում է. «Առաջին անգամը չէ, որ Փոքր-Ասիայի ամրութեան վրայ ծածանւում է ռուսական դրօշակը, բայց այս անգամ, կարծում ենք, Էրզրումը կազատւի Թիւրքիայից. այնքան անմտօրէն յիրմանական խմբակցութեան գիրկը նետւող այդ պետութիւնը ցոյց տւաւ, որ իր մէջ շարունակ վառւում է վրէժի հուրը և նա պիտի պատժւի երիտասարդ թիւրքերի փառամոլ ղեկավարների մեղքերի համար։ Էրզրումի անկումը բերկրանք է պատճառում հայերին. իրականանում է Թիւրքիայի լծից ազատւելու հին երազը. Այդ երազն ապրում է հայերի մէջ, չնայելով նրանց վիճակւած դաժան հիասթափութիւններին։ Ով տիրում է Էրզրումին, — Հայաստանի բանալիին, — նա տիրապետում է և Փոքր-Ասիային ու Միջագետքին, և արդէն սարսափելի չեն լինելու հայերի համար ոչ օսմանցիները, ոչ էլ նրանց թեթևամիտ վարձկանները — գերմանացիները»։

— «Рус. Сл.»-ին հաղորդում են, որ Էրզրումում վերցւած առարկաների թիւը ահագին է։ Ի միջի այլոց, խլւած է հինգ դրօշակ։ Այժմ արդէն պարզւած է, որ վերցւած է աւելի քան 320 թնդանօթ։ Վերցւած թնդանօթների թւագրումը դեռ չի վերջացած, շատ թնդանօթներ դեռ ևս չեն գտնւած։ Գերիների թիւը հաշււում է տասնեակ հազարներով։

— Էրզրումի առման առթիւ գերմանական թերթերից «Ber. Tag.»-ն ասում է. «Որքան էլ անհաճոյ լինի այս տեղեկութիւնը, այնուամենայնիւ անսպասելի չէր։ Քեօփրիքէօյի անկումը նախորոշել էր Էրզրումի վիճակը։ Այս բերդի ռազմական նշանակութիւնը այնքան էլ մեծ չէ։ Աւելի խոշոր են լինելու այդ բերդի անկման քաղաքական հետևանքները։ Հայաստանի մայրաքաղաքը ռուսաց ձեռքն անցնելով, լայն ճանապարհ է բացւում նրանց առջև դէպի Փոքր-Ասիա և յաղթողի ձեռքն է անցնում վիլայէթի ամբողջ բնակչութիւնը, որն առանց այն էլ ամբողջ սրտով ռուսների կողմն էր։

— „Logal. Anz.“-ը մխիթարում է իր ընթերցողներին նրանով, որ ասում է, թէ բերդը հին էր, ամրոցները չունէին ժամանակակից թնդանօթներ, և առհասարակ Էրզրումը մեծ նշանակութիւն չունի։ Առհասարակ, — ասում է թերթը, — չպէտք է մոռանալ, որ Փոքր-Ասիայի ճանապարհին ռուսները կը հանդիպեն բազմաթիւ բնական ու արհեստական արգելքների։

— „Vorwärts“-ի մէջ գնդապետ Գեադկէն ասում է. «Պէտք է խոստովանել, որ դաշնակիցներն իրենց գործողութիւնները Փոքր-Ասիայում կատարում են ընդհանուր ռազմագիտական ծրագրով, որպէս զի խլեն մեզնից Բալկաններում մեր ձեռք բերած աջողութիւնները։ Դաշնակիցների աջողութիւններն ուրանալ չի կարելի։ Բաղդադի երկաթուղին, սեղմելով երկու կողմից, — ռուսների և անգլիացիների, — սպառնում է վտանգաւոր դառնալ մեզ համար»։ Վերջում Գեադկէն կարծում է, որ պատերազմը Կովկասեան ճակատում պոզիցիոն կռւի կը վերածւի։

— Միջագետքից տեղեկութիւններ են ստացւած, որ Տիգրիսը սարսափելի կերպով վարարել է և Կուտ-էլ-Ամարայում պաշարւածներին Տաունսենդին ազատելու համար գնացող զօրքին թոյլ չի տալիս առաջ շարժւել։ Տաունսենդի դրութիւնը, սակայն, այնքան լաւ է, որ երկիւղ չի պատճառում։

— «Temps»-ի թղթակցի հետ ունեցած զրուցատրութեան ժամանակ Վենիզելոսը բողոքել է թշնամիների տարածած այն լուրերի դէմ, թէ ինքը ինչ-որ յեղափոխական ցիտաւորութիւն ունի։ «Այժմ, — ասել է նա, — երբ բուլգարները կանգնած են մեր սահմանի մօտ, յեղափոխութիւնը ոճիր կը լինէր»։

— Ռումինական թերթերի ասելով, Հաագի ռումինական դեսպանը մատնանշել է, որ Ռումինիայի դիրքը նշանաւոր չափով կախւած է Սալոնիկում գտնւած դաշնակիցների առջև գործողութիւններից և Իտալիայի մասնակցութիւնից։

— Թիւրքական պարլամենտը կէս միլիոն ոսկի է յատկացրել թանգութեան և աղքատութեան դէմ կռւելու համար։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Նուլաւէր, 5 փետրւարի

Շուլաւէրի եկեղեցական ծխական երկսեռ դպրոցների հոգաբարձութիւնը իր խորին շնորհակալութիւնն է յայտնում պ. Միքայէլ Աւետիքեան Սահակեանցին իր վաղամեռիկ եղբայր Սերոբ Սահակեանի յիշատակին յօգուտ դպրոցի նւիրած յիսուն ռուբլու համար, գաղթականներին 25 ռ. համար, որ ուղարկեց «Հորիզոնին», պ. Արմենակ Ղազարեանին պասկի փոխարէն նւիրած 10 ռուբլի, և պ. Սամսոն Ղարիբեանցին նոյն նպատակաւ 5 ռուբլի նւիրելու համար։

Անդամ հոգաբարձութեան՝
Ա. Դալլաքեան

Խմբագիր՝ Ս. ՍԱՀԱԿԵԱՆ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

КАТАРРЪ ЖЕЛУДКА
ГЕМОРРОЙ
ЗАПОРЪ
ИЗЛѢЧИВАЕТЪ РАДИКАЛЬНО,
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНО
Пилюли „КАТАГЕМО"
М. ДЕЛАМУРЕ.
ПРОДАЖА ВЪ ЛУЧШИХЪ АПТЕКАХЪ И ВЪ АПТЕКАРСКИХЪ СКЛАДАХЪ.
ИСКЛЮЧИТЕЛЬНЫЙ СКЛАДЪ ДЛЯ ВСЕГО КАВКАЗА
ЛАБОРАТОРІЯ М. ДЕЛАМУРЕ ТИФЛИСЪ
ЭРИВАНСКАЯ ПЛ. ПУШКИНСКАЯ 3,
ВЕРХНІЙ ЭТАЖЪ.
809 40—23

ՄԻ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ,
որ գիտէ լաւ ԿԱՌԱՊԱՆՈՒԹԻՒՆ (ИЗВОЩИКЪ) ցանկանում է Թիֆլիսի և կամ Կովկասի ուրիշ վայրերի մէջ ծառայութեան մտնել։ Դիմել «Աշխատանքի Բիւրօ»-ի հասցէին, Գուչկինսկի պասսաժ, № 25.
162 1—1

ՆՈՐ — ՄԻՋՈՑ

ԲՈՐՈ - ՆԱՖԹԱԼԱՆ
Բոլորովին ոչնչացնում է գլխի թեփը, ամրացնում է մազերը, օգնում է նրանց բուսնելուն, տալիս է մազերին բնական եւ ամուր տեսք եւ կտրում է գլխի քորը։
Թոյլատրւած է բժշկական վարչութիւնից, որպէս ձեռնտու և վնաս չպարունակող մի միջոց։
Պահեստը Կովկասեան Ընկերութեան դեղավաճառանոցում, նրա բաժանմունքներում, Բագու, Բաթում և Ռուսաստանի բոլոր դեղավաճառանոցներում։
1033 10—9

ՄԱՐԴ!
ԴՈՒ ՓԱՌՔ ԵՍ ՈՐՈՆՈՒՄ, ԲԱՅՑ ՉԵՍ ՀԱՍՆՈՒՄ ՆՐԱՆ.

Մէկը՝ առանց կռւէկի մեծ գործ է սկսում և առաջ գնում. միւսը նախանձում է նրան, իր ծննդեան օրն ու ժամը անիծում, ճակատագրից գանգատւում։ Այն ինչ՝ քաղցը, ճակատագիրը դեր չունեն այդտեղ։

Շատերը կան, որ դեռ չեն ըմբռնում իրենց անաջողութիւնների իսկական պատճառները, չգիտեն, որ դրանք թաղւած են քայքայւած օրգանիզմի և ջղային հիւանդութիւնների մէջ. Ջղային հիւանդութիւնը գլխաւորապէս առաջ է գալիս գլխի ուղեղի և ողնաշարի անկանոնութիւնից և հիւթի ու ֆոսֆորի շատ կորցնելուց։

Ջղային հիւանդութիւնները զանազան տեսակի են. օր. գլխացաւ, ցնցումներ, մէջքի, ողնաշարի, երեսի, կոկորդի, ոտքի, ձեռքի ոսկորների ցաւ, անքնութիւն, ծանր երազներ, երբեմն աչքերի խաւարում, դող, անհանգստութիւն, օրգանական թուլութիւն, մոռացկոտութիւն, վախ, սրբութիւն, ջղայնութիւն, բարկացկոտութիւն, նիհարութիւն և այլն։

Դրանց բուժելու երկու ճանապարհ կայ. 1) Անպայման հանգստութիւն, մտաւոր և ֆիզիքական աշխատանքներից ազատ ժամանակ խուսափել, — մի բան, որ դժւար է ներկայ ջղային դարում, երբ ամեն վայրկեան ցնցող դէպքերն են յաջորդում միմեանց։

Մնում է երկրորդ միջոցը՝ սննդարար հիւթեր ընդունելը։ Իսկ այժմ ամենալաւ հիւթը ՖՈՍՖՈՐՆ է։

Պարիզի յայտնի բժիշկ Գիլէգին երկար աշխատանքից և փորձերից յետոյ աջողել է պատրաստել միակ դեղը, որը պարունակում է իր մէջ մեծ քանակութեամբ ֆոսֆոր. այդ դեղը կոչւում է Սոխմուլոլ, որը վերականգնում է կորցրած երիտասարդութիւնը, առողջութիւնը և ընդհանուր ջղայնութիւնը և թուլութիւնը. արտասահմանի և Ռուսաստանի յայտնի պրոֆեսորները, բժիշկները և հիւանդները տւել են իրենց գովասանքը և շնորհակալութիւնը և այժմ զանազան սանատորիաներում և հիւանդանոցներում բժշկում են հիւանդներին Պարիզի յայտնի բժիշկ Գիլէգի հանճարեղ գիւտով՝ Սոխմուլոլով... Ահա ինչ են գրում Սոխմուլոլի բժշկութեան մասին բժիշկները.

Յարգելի բժիշկ! Ուրախութեամբ յայտնում եմ, որ Սոխմուլոլ պրեպարատը տալիս է զարմանալի արդիւնք։ Սոխմուլոլ պրեպարատը հանճարեղ գիւտ է. Նա ընդունելու համար շատ գեղեցիկ կերպով բաժանւած է և ամբողջ սրտով աջողութիւն եմ ցանկանում նրան։

Իմ հիւանդների սեռական ջղայնութեան ամենածանր դէպքերը ես բուժեցում եմ Սոխմուլոլով։ Հիւանդութեան թեթև դէպքերում Սոխմուլոլի ազդեցութիւնը նկատւում է 2—3 շաբաթից յետոյ, իսկ ջղային հիւանդութիւնների դժւար դէպքերում՝ 3—4 շաբաթից յետոյ։

Աչքի առաջ ունենալով պրեպարատի կատարելագործութիւնը մի քանի դէպքերում, ես այն յանձնարարել եմ հիւանդին նոյն իսկ ոչ նրա ներկայութեամբ, ցոյց տալով նրան դեղատոմսից օգտւելու հեշտ ձևը։

Սեռական անկարողութեամբ բռնւած հիւանդները Սոխմուլոլով աջողութեամբ կարող են օգտւել առանց բժշկի դեղատոմսի, որ առանձնապէս ձեռնտու է, աչքի առաջ ունենալով այն կեղծ ամօթխածութիւնը, որ զգում են հիւանդները։

Սեղմում եմ Ձեր ձեռքը՝ պրոֆ. Մ. Լեդուար։

Իսկական Սոխմուլոլը պատրաստւում է Ֆրանսիայում (Պարիզում), ամեն մի արկղն ունի գործարանի դրոշմը՝ Institut „D-r Calvet Paris“. մի տուփը բաւական է, որ դուք զգաք ձեր ուժը և դուք կը սպասէք ձեր ուզած առողջութիւնը. դեղերի հետ ուղարկւում է բոլոր եւրոպական և Ռուսաստանի պրոֆեսորների, բժիշկների, հիւանդների գովասանքները և շնորհակալական նամակները։

Պատւէրները, փողը և նամակները ուղարկել 1) Тифлисское отдѣленіе Института доктора Кальве. Тифлисъ, Эриванск. площ. Пушкинская, 3, верхній этажъ, отд. 9/2 (խնդրեմ հասցէն գրել լաւ, ինչպէս որ ռուսերէն գրւած է)։ Մէկ տուփն արժէ 7 ռուբ., ճանապարհածախսով և վերադիր վճարով, 50 կոպ. աւելի արժէ։ Ով ուղարկի 7 ռ. փողը առաջուց յիովին, ճանապարհածախս չի վճարում, իսկ 4 տուփն արժէ 25 ռ.։

Վերադիր վճարով ուղարկւում է միայն 2 ռ. 50 կ. կանխավճար ստանալուց յետոյ։
884 0—6

ԹԻՖԼԻՍԻ ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ
ԼՈՄԲԱՐԴԸ
յայտարարում է ի գիտութիւն ամենքի, որ վերջին ժամանակներս արծաթի, ոսկու և թանկագին քարերի արժէքների բարձրանալու շնորհիւ, շատերը — գրաւների պայմանաժամը դեռ ևս չանցած — առանձին յայտարարութեամբ խնդրում են Լոմբարդի վարչութեան ծախել աճուրդով իրենց իրերը։ Ուստի և աճուրդով ծախւող իրերի քանակի չափազանց շատանալու պատճառով, ԱՃՈՒՐԴՆԵՐՆ այսուհետև տեղի կունենան **ամեն կիրակի օր,** առաւօտեան ժամը 10-ից սկսած։ Այդ աճուրդներին կը ծախւեն նաև պայմանաժամն անցրած գրաւները, բաղկացած արծաթից, ոսկուց, թանկագին քարերից, մետաղեայ առարկաներից, կարի և գրելու մեքենաներից, գորգերից, մագեղէնից, զգեստներից և առհասարակ ամեն տեսակ իրերից, նիւթերից ու ապրանքներից։
Վարձելով նոր, միանգամայն չոր, հակահրդեհային պահեստատեղիներ, Լոմբարդը ի պահ է վերցնում ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿԻ ԻՐԵՐ։
Շրջանառութեան մեծանալու շնորհիւ Լոմբարդը տեղական մասնաւոր լոմբարդներից թափում է ամեն տեսակի գրաւներ և բերում իր մօտ, վճարելով ոչ միայն տոկոսները, այլ և շատ յաճախ տալով նաև յաւելեալ փոխառութիւն։
ԱՄԵՆ ՏԵՍԱԿԻ ԻՐԵՐԻ ՀԱՄԱՐ փոխառութիւն տրւում է անսահման քանակութեամբ տարեկան 11%-ով։
891 0—4

ՀՐԱՒԷՐ
Շամքորեցոց «Նարմիր-Աւետարան» եկեղեցու չափահաս ծխականները հրաւիրւում են ծխական ժողովի, որ կայանալու է փետրւարի 14-ին, առաւօտ. ժամը 11 ին, նոյն եկեղեցու ծխ. դպրոցում։
Օրակարգի խնդիրներ.
1) Հոգաբարձութեան զեկուցումը իր նախկին գործունէութեան և հաշիւների մասին։
2) Վերստուգիչ յանձնաժող. զեկուցումը և հոգաբարձութեան պատասխանը։
3) Ընտրութիւն հոգաբարձութեան չորս անդամի և երեցփոխի։
4) Ընտրութիւն հաշւեքննիչների։
5) Ուսուցիչների ռոճիկի յաւելում և ընթացիկ հարցեր։
Ծանօթ. — Առաջին ժողովը կը համարւի օրինաւոր անկախ անդամների թւից համաձայն ծխական կանոնադր. 14-րդ յօդւածի։
142 3—2 Աւագ-երէց Համազասպ ա. Տէր-Յովհաննիսեան

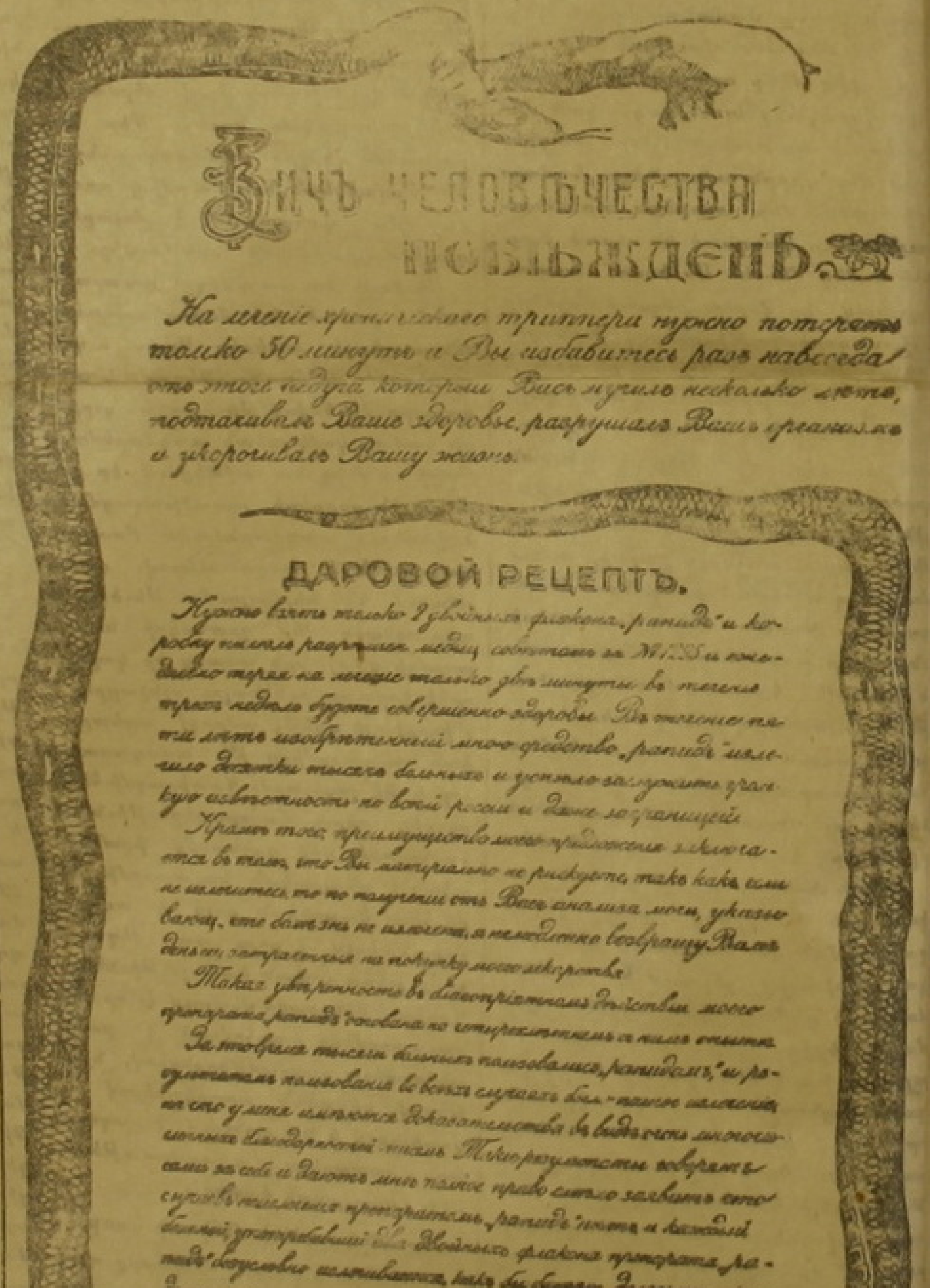

БАЦВАЕТСЯ — ԲԱՑՒԱԾ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ 1916 ԹՒԻ ՀԱՄԱՐ

III տարի **„ԱՐԵՒ"** III տարի

ԳՐԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ եւ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹԻ

Կը հրատարակւի աշխատակիցների նոյն կազմով և նոյն ուղղութեամբ։

ԲԱԺԱՆԵԳԻՆՆ Է

Ռուսաստանի համար		Ամերիկա	
Տարեկան	8 ռ. —	Տարեկան	5 դոլ.
Կէս տարւան	4 ռ. 50 կ.	Կէս տարւան	3 »
Ամսական	1 ռ. —		
Պարսկաստան		Ֆրանսիա	
Տարեկան	10 ռ. —	Տարեկան	25 ֆր.
Կէս տարւան	6 ռ. —	Կէս տարւան	15 ֆր.

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԻ ԸՆԴՈՒՆՒՈՒՄ

Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել 40 կ. (մարկաներով) և հին հասցէն։ Հասցէն՝ Баку, Больш.-Морская, № 30, Редакція газ. „АРЕВЪ", արտասահմանից՝ Bakou, Rédaction «AREV»։ Հեռախօս № 37-04.

ԻՍԿԱԿԱՆ ԴԵՂԱՀԱՏԵՐ „ԿԱՏԱՀԵՄՕ"
ԿՌԻՒ ԿԵՂԾԻՔԻ ԴԷՄ.

Այս միակ արմատական միջոցն է փորկապութեան, սառմոքսի կատարրի, զեմորրոյի և այլոց դէմ։

ԶԳՈՒՇԱՑԷՔ! Արդէն շուկայում երևացել են կեղծւած դեղահատեր «Կատահեմօ», կեղծիքներից և վատ յատկութիւններ պարունակող՝ նմանողութիւններից խուսափելու համար, պահանջեցէք անպայման «Կատահեմօ» դեղահատեր կարմիր բանդերոլով և հետևեալ վերտառութեամբ «Интернаціональное Медико-Фармацевтическое Депо», առանց այս բանդերոլի, բոլոր դեղահատերը կեղծւած են։

Եթէ դեղատներում և կամ պահեստներում չէք գտնի իսկական «Կատահեմօ» դեղահատեր, խնդրում ենք ուղղակի դիմել անմիջապէս գլխաւոր պահեստին «Лабораторія М. Деламуре, Тифлисъ, Эриванская площ. Пушкинская № 3.
897 12—3

Հրատարակութիւն «Լոյս» Ընկերութեան. Дозв. воен. ценз.
Типографія „МАМУЛЪ", Лорисъ-Меликовская ул., д. 22.

digitised by A.R.A.R.@